

VÄXA

Förstudie avseende ungdomar
i åldern 16-24 år
som inte arbetar, studerar eller som saknar aktivitet.

ARBETE O VÄLFÄRD

[2014 -06 -30]

Författare: Gunilla Rahm (projektledare), Mats Karlsson (utredare)
(Arbete Valfärd)

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund	3
Projektmål	3
Arbetsprocessen	4
Omvärldsanalys	5
Nationella insatser – för unga som varken arbetar, studerar och saknar aktivitet.....	7
Målgruppsanalys	11
Unga utanför – SOU 2003:92.....	11
Temagruppen Unga i arbetslivet – 2013: års uppföljning (4:e uppföljningen).....	12
Urbana utvecklingsområden (URBAN 15) – statistisk uppföljning 2013	16
Lokal uppföljning Växjö kommun 2014.....	17
Bakgrundsfaktorer	20
Andelen som varken arbetar eller studerar ökar endast svagt	21
Bakgrundsfaktorerna är betydelsefulla.....	21
Hur gick det för dem som varken arbetade eller studerade år 2000.....	22
respektive år 2005?.....	22
Okänd aktivitet bland 16-19 åringar.....	23
Intervjuundersökningar	24
Temagruppen Unga i arbetslivet – 379 unga (16-29 år)	24
Lokal enkätundersökning – Växjö kommun 2014	25
Metoder som vilar på en evidensbaserad praktik	34
Bästa tillgängliga kunskap	35
Individens önskemål, situation och förutsättningar.....	36
Den professionella expertisen	37
Samverkan	40
Samverkan med andra offentliga förvaltningar och myndigheter.....	40
Samverkan med föreningslivet.....	41
Regional och gränsöverskridande samverkan	41
Analys.....	43
Rekommendationer	46
Riskanalys	46
Referenslitteratur	48
Bilaga – Verksamma strategier och insatser för ungdomar som varken studerar eller arbetar – en kunskapsgenomgång	50

Sammanfattning

Över 100 000 unga i åldern 16-25 år beräknas i Sverige stå utanför arbete och studier, vilket årligen motsvarar 8-10 procent av ungdomsgruppen.

Växjö kommun har generellt en relativt låg andel som befinner sig i denna situation, jämfört med likvärdiga kommuner, riksgenomsnitt eller de större ungdomskommunerna.

Det finns stadsdelar i Växjö där andelen är högre, som t.ex. Araby, Teleborg, Hov och Hovshaga, som kräver särskild uppmärksamhet och där behovet av insatser är större.

Målgruppen för denna förstudie är ingen homogen ungdomsgrupp. I nationella studier har man kunnat visa att målgruppen i stor utsträckning är okänslig för konjunkturer, att risken är mindre fram till 20 års ålder, att unga med utländsk bakgrund är överrepresenterad och att föräldrars utbildningsnivå och andra socioekonomiska faktorer har påverkan.

De långsiktiga effekterna av att sakna utbildning och vara arbetslös är allvarliga.

”Att varken gå i skolan eller ha ett arbete som ungdom eller ung vuxen är en påtaglig riskfaktor för framtida problem av olika slag. Misslyckande i skolan har i ett flertal studier visat sig vara en särskilt inflytelserik riskfaktor för utvecklandet av drogmissbruk, kriminalitet psykisk ohälsa och självmord.”

Det är också en indikator på hur socialt hållbart vårt samhälle är för framtida generationer och hur vi överbryggat övergången mellan studier och arbetsliv, mellan ungdomsår till vuxenliv. I det avseendet är målgruppen en potentiell tillväxtfaktor för samhället, som bör förädlas och inte förverkas.

Förstudien har, förutom att försöka ge frågeställningarna en allsidig belysning, också haft en mobiliserande verkan i och utanför organisationen, en effekt som i närtid skulle kunna gynna ett genomförande- och fullskaleprojekt.

Under avsnittet *Analys* (sid.43) lämnas en samlad värdering av vad som framkommit i förstudien och under avsnittet *Rekommendationer* (sid. 46) lämnas några förslag om hur man skulle kunna gå vidare.

Vi vill rikta ett särskilt tack till övriga som medverkat till denna förstudie eller på annat sätt bidragit med goda råd; Tina Storbjörk (*projektledare*), Jessica Sorting (*ungdomshandläggare*), Mario Jonjic (*utredare*), Sofie Johansson (*utredare*) och Anette Johansson (*ekonom*) samtliga vid Växjö kommun. Mats Anderberg (*lektor vid Linnéuniversitetet/IKM*) och Karl Selleby (*handläggare vid ESF-rådets kontor för Småland och Öarna*).

Bakgrund

Svenska ESF-rådet har från Europeiska Socialfonden bifallit Växjö kommuns och Arbete och Valfärds ansökan om en förstudie för att kartlägga de ungdomar i åldern 16-24 år, som varken studerar eller arbetar samt finna modell och metoder för att nå denna målgrupp, som bedöms vara i stort behov av aktiva arbetsmarknads- och utbildningsinsatser.

I detta ingår också att finna modeller för samverkan och kartlägga föreningslivets intresse att delta i ett aktivt samhällsinkluderande arbete för unga i utanförskap.

Projektmål

- Kartlägga gruppen ungdomar (16-20 år) som finns inom kommunala informationsansvaret samt genomföra enkätstudier för att få bättre kunskap om målgruppen.
- Kartlägga gruppen unga vuxna (20-24 år) som är folkbokförda i Växjö kommun, men som inte arbetar, studerar eller är inskrivna på Arbetsförmedlingen.
- Genom kartläggning av målgruppen skapa bättre anpassade metoder för uppsökande verksamhet för att nå de ungdomar som är i behov av aktiva arbetsmarknads- och utbildningsinsatser.
- Genom uppsökande verksamhet hitta de ungdomar som är i behov av stöd för att komma i arbete eller utbildning.
- Kontinuerligt lärande i projektet samt föra kunskap och lärande från projektet vidare inom deltagande organisationers reguljära verksamhet.
- Utveckla modell för samverkan mellan medverkande parter som har förutsättning att bli långsiktig och komma till nytta för målgruppen.
- Initiera ett transnationellt erfarenhetsutbyte som kan bidra till att hitta gemensamma lösningar på gemensamma problem/utmaningar.
- Kartlägga viljan/intresset hos föreningar och organisationer att delta i ett aktivt samhällsinkluderande arbete för unga i utanförskap.
- Identifiera potentiella risker som kan leda till svårigheter att uppnå projekt-/verksamhetsmål i samverkan kring och arbetet med målgruppen samt hur dessa ska hanteras.

Arbetsprocessen

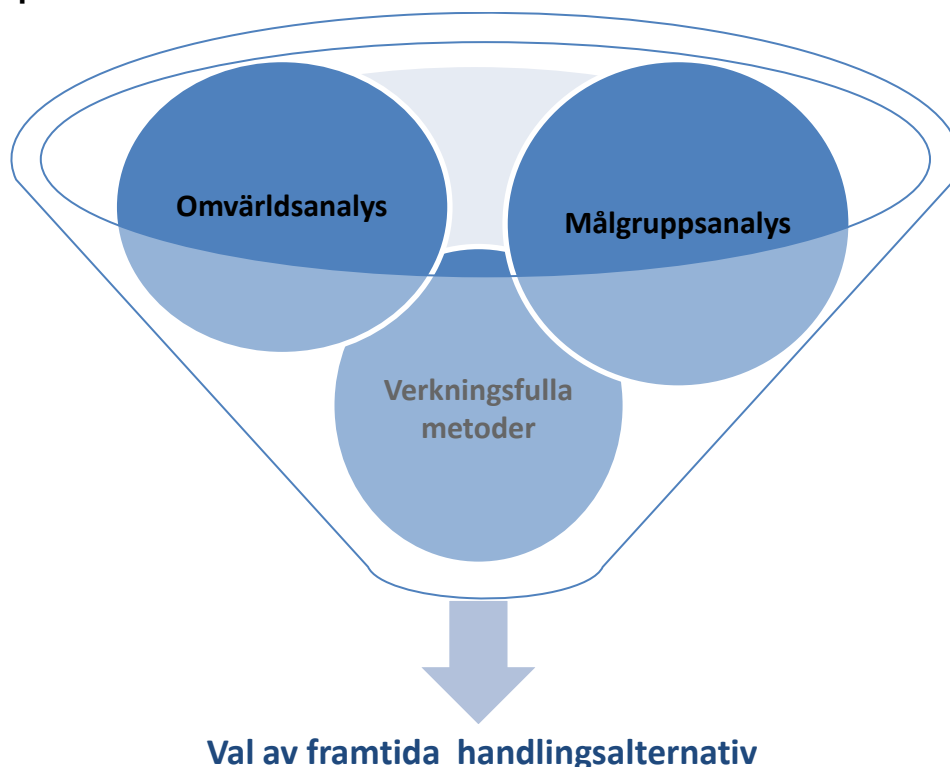

Fig. 1

Denna förstudie utgör ett underlag för Växjö kommun om hur man skulle kunna gå vidare i ett arbete omkring *Ungdomar som varken arbetar eller studerar och saknar aktivitet* samt om ett sådant arbete kan bedömmas bli föremål för en ansökan om ett genomförandeprojekt med stöd av t.ex. Europeiska Socialfonden.

Ovanstående figur (fig.1) är ett försök att beskriva arbetsprocessen i denna förstudie för att få en så bred, aktuell och lokal information som möjligt med avseende på målgruppen för studien.

Omvärldsanalysen; försöker se till frågan ur ett omvärldsperspektiv, nationellt och internationellt. Hur aktualiseras och prioriteras frågan? Vilka förslag och idéer har initierats? Vilka förändringar kan förväntas genomföras i närtid med avseende på målgruppen?

Målgruppsanalysen; handlar om att kartlägga och få mer kännedom om målgruppen, utifrån nationell statistik, men vi har sett ett särskilt värde i att försöka kartlägga målgruppen lokalt i Växjö och jämföra den mot t.ex. andra likvärdiga kommuner. Det har också ett värde i att rent geografiskt kunna identifiera målgruppen i kommunen, för att i ett eventuellt kommande arbete kunna rikta insatserna där de gör mest nytta.

Verkningsfulla metoder; handlar om att utifrån en "evidensbaserad praktik" väga in bästa tillgängliga kunskap, individens önskemål, situation och förutsättningar samt den professionella expertisens erfarenheter i val av insatser, metoder och arbetssätt för att nå så goda resultat som möjligt. I detta ligger också att bedöma förutsättningarna för en god samverkan med andra aktörer lokalt och regionalt.

Omvärldsanalys

Sedan början av 2000-talet har målgruppen för denna förstudie i ökande grad kommit att uppmärksammas såväl i Sverige, som internationellt.

Inom utbildningsväsendet har man noterat en ökande andel ungdomar som tycks falla utanför det ordinarie utbildningssystemet och inte fullföljer den mest grundläggande utbildningen. Det är ungdomar med mycket frånvaro eller som avbryter sin skolgång i förtid. På engelska benämns gruppen *early school leaver* eller *high school dropouts*.

I Japan har det speciella fenomenet, *hikikomoris*, uppmärksammats sedan början av 1990-talet, där unga japaner istället för att ta steget ut i vuxenlivet drar sig undan yttervärlden, klipper banden till sina vänner och isolerar sig i hemmet månadsvis eller åratals. Fenomenet har mest uppmärksammats i Japan, men det finns tecken på att det blir vanligare även i västvärlden. I Sverige har detta inget helt entydigt begrepp, men brukar ibland benämnas *hemmasittare*. Problemet har framförallt uppmärksammats av barn- och ungdomspsykiatrien och inom skolhälsovården.

I internationella sammanhang och inom OECD används begreppet *NEET* (*not in employment, education or training*), för den andel av unga som varken arbetar, studerar eller saknar aktivitet. I Sverige har man under senare tid börjat använda begreppet *UVAS* (*Unga som varken arbetar eller studerar*).

Målgruppen för denna förstudie utgör en särskilt utsatt grupp av en växande ungdomsarbetslöshet, som kommit att prägla Europa under de senaste årens finanskris och där antalet ungdomar i arbetslöshet, som t.ex. Spanien och Grekland, utgör över 50 procent i åldersgruppen 15-24 år.¹ Även Sverige har uppmärksammats på sin relativt höga ungdomsarbetslöshet (17,3 % i juli 2013) och av OECD rekommenderats vidta åtgärder för att få ner ungdomsarbetslösheten.²

Arbetslöshet och tillväxt är idag två stora kärnfrågor som berör hela Europa. Europapolitiken har satt ett antal mål genom 2020 strategin som omfattar unga vuxna män och kvinnor.

I Europas tillväxtstrategi anges bl.a. följande målsättningar:

- *Sysselsättningen bland kvinnor och män mellan 20-64 år ska vara 75 % år 2020 – fler människor ska beredas plats på arbetsmarknaden, i synnerhet kvinnor, unga, äldre, lågutbildade och lagligt bosatta invandrare.*
- *Andelen elever som hoppar av skolan i förtid ska vara lägre än 10 %. Minst 40 % av 30-34 åringar ska ha högre utbildning.*
- *Antalet människor som lever eller riskerar att leva i fattigdom och social utestängning ska ha minskat med minst 20 miljoner 2020.*

¹ Youth unemployment rate of youth labour force (15-24). OECD 2013-07-16

² OECD:s generalsekreterare Angel Gurría 2013-09-03

I regeringens budgetproposition för 2014 skriver man:

Ungdomsarbetslösheten har sedan 1990-talskrisen legat på höga nivåer. Under de senaste åren har den ökat ytterligare. Åtgärder behövs för att säkra ett utbildningssystem av hög kvalitet och för att skapa smidiga övergångar mellan skola och arbetsliv. Även efterfrågan på unga på arbetsmarknaden behöver stärkas.

I Socialstyrelsens ”Social Rapport 2010” anges också skolans och utbildningens betydelse för ungdomars framtid:

Utbildningen är en av de viktigaste faktorerna för ungdomars framtida möjligheter. Ju tidigare utbildningskedjan bryts desto sämre är framtidsutsikterna. De grupper som har låga eller ofullständiga betyg från grundskolan har kraftigt förhöjda risker för framtida psykosociala problem. Betygen är särskilt viktiga för utsatta barns framtidsutsikter.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har vänt sig till landets kommuner med skriften ”Vänd frånvaro till närvaro – guide för systematiskt skolnärvaroarbeta i kommuner” och skriver bl.a. följande:

Skolfrånvaro är ofta en indikation på att ett barn eller en ung person inte mår bra. Det är en signal om att skolan i samverkan med andra aktörer inte har kunnat ge eleven det stöd och den hjälp som behövts. Barn och ungas psykiska hälsa är en angelägenhet för både kommun och landsting, så även frågan om skolnärvaro.

Barn och unga som inte är närvarande i skolan riskerar att inte klara skolans kunskapskrav. Att öka skolnärvaron och se till att eleverna klarar skolan innebär en stor vinst för enskilda individer men också betydande ekonomiska besparingar för samhället.

Växjö kommun har i sin Omvärldsanalys 2009 pekat på behovet av att säkra framtida arbetskraftsbehov:

Vi står inför en generations- och kompetensväxling inom arbetslivet samtidigt som antalet unga som kommer ut på arbetsmarknaden inte räcker till för att täcka det kommande arbetskraftsbehovet. Andelen människor i arbete minskar när stora 40-talistgenerationen går i pension, samtidigt som utbildningarnas längd fördröjer inträdet på arbetsmarknaden för den yngre generationen.

Vidare pekas på behovet av särskilda satsningar för vissa ungdomsgrupper:

Grupper som riskerar att stå utanför arbetsmarknaden, samtidigt som det råder arbetskraftsbrist, är ungdomar utan fullständig gymnasieutbildning och utrikesfödda med låg utbildningsnivå.

Arbete och Velfärd har i sin Omvärldsanalys 2011 pekat på ungas arbetslöshet och behov av särskilda satsningar:

Växjö kommun bör inom sina egna verksamheter utveckla mentorsprogram, lärlingsplatser och praktikplatser för att underlätta arbetslösas etablering på arbetsmarknaden samt för att säkra sitt eget kompetensbehov.

För att rusta ungdomar och arbetslösa för framtidens arbetsmarknad bör insatserna inriktas på att täcka kunskapsluckor och erbjuda (längre) utbildningar och kompetensutveckling.

Förvaltningen pekar också på oron över unga människors ökade psykiska ohälsa:

”Psykiska problem har blivit avsevärt vanligare bland ungdomar under de senaste decennierna. I SCB:s undersökningar av levandeförhållanden angav år 1989, 9 procent av kvinnorna i åldern 16-24 år att de hade besvär av ängslan, oro och ångest. Sexton år senare år 2005 är det tre gånger fler, 30 procent, som har dessa problem”.

I Arbete och Velfärds vision för det långsiktiga arbetet uttalas:

I Växjö kommun har alla en ekonomisk och social trygghet där arbete och sysselsättning är viktiga förutsättningar

Nämnden ska verka för att alla kommuninvånare bereds goda förutsättningar för arbete, vuxenutbildning och social trygghet.

Nationella insatser – för unga som varken arbetar, studerar och saknar aktivitet

Fr.o.m. augusti 2009 pågår ett samarbetsprojekt, ”Temagruppen Unga i arbetslivet”, mellan Arbetsförmedlingen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (mucf), Communicare, Försäkringskassan, Skolverket, Sveriges Kommuner och Landsting, som särskilt samlar och sprider kunskaper och erfarenheter från de arbetsmarknadsprojekt, ESF-projekt, som riktas till unga som drivits under åren 2007-2013 med medel från Europeiska Socialfonden.

Ett av de områden som prioriteras är målgruppen unga som varken arbetar eller studerar och saknar aktivitet och man kan också gå in på temagruppens hemsida för att ta del av fortlöpande information – www.temaunga.se.

I juni 2012 tillsatte regeringen en särskild utredare som fick i uppdrag:

1. Att analysera olika statistiska källor som kan användas för att kartlägga gruppen unga som varken arbetar eller studerar och utifrån analysen föreslå kvalitetssäkrade statistiska mått.
2. Att föreslå hur statistiken ska redovisas, med vilken regelbundenhet detta bör göras och vilken myndighet som bör ansvara för redovisningen.
3. Att ta ställning till om ansvarsfördelningen mellan kommunerna och de statliga myndigheterna behöver förtydligas när det gäller insatser för unga som varken arbetar eller studerar
4. Att göra en översyn av det kommunala informationsansvaret för unga som inte fyllt 20 år och som inte genomför eller har fullföljt en gymnasieutbildning och vid behov föreslå författningsändringar.

Uppdraget utmynnade i två separata utredningar; ”Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun” (SOU 2013:13) samt ”Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan” (SOU 2013:74).

I utredningen ”Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun” (SOU 2013:13), som lades fram 1 februari 2013 föreslogs:

- Att kommunernas ansvar för ungdomar under 20 år ska förtydligas och ändras från dagens informationsansvar till aktivitetsansvar. Aktivitetsansvaret innebär att kommunerna aktivt och regelbundet ska söka upp ungdomar som varken arbetar eller studerar, erbjuda dem stöd till utbildning eller arbete samt att arbetet ska dokumenteras skriftligen. Skolinspektionen får också ett ansvar att granska hur kommunerna tar sitt ansvar.
- Att informationen ska förbättras om elever som riskerar att avbryta utbildning och utredningen föreslår att skolans ledning snabbt ska kontakta kommunen när eleven är frånvarande eller avbryter utbildning.
- Att det ska finnas nya regler i läroplanerna för studie- och yrkesvägledningen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och gymnasieskolan och att studie- och yrkesvägledningen särskilt ska stödja elever som riskerar att avbryta sin utbildning.
- Att anpassad studiegång ska förtydligas, som ett medel för elever att klara sin utbildning och kunna fortsätta vidare i gymnasieskolan.
- Att ungdomars aktivitet i arbetsmarknadspolitiska program ska öka, till mera strukturerade heldagsaktiviteter.
- Att Arbetsförmedlingen ska ges möjlighet till tidigare insatser för ungdomar i åldern 16-17 år i arbetsmarknadspolitiska program.
- Att ungdomar i åldern 16-17 år ska ha rätt till utvecklingsersättning när de är med i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
- Att unga som varken arbetar eller studerar ska ingå i det samarbete som finns mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna i avtal om insatser.
- Att det ska upprättas särskilt register över de ungdomar som föreslås ingå i kommunernas aktivitetsansvar för att säkerställa en förbättrad uppföljning.
- Att Skolverket varje år ska samla in uppgifter från kommunerna om unga som inte går i gymnasieskolan.

I utredningen ”Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan” (SOU 2013:74), som lades fram den 1 oktober 2013 föreslogs bl.a.

- Att en indikator årligen ska publiceras för att beräkna unga som varken arbetar eller studerar.
- Att myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (mucf) får i uppdrag att vart tredje år redovisa utvecklingen av ungdomars övergång mellan skola och arbetsliv.
- Att Socialstyrelsen ges i uppdrag att bygga ut Kunskapsguiden att omfatta kunskapsområdet som avser arbetsmarknadsinsatser för unga personer med ekonomiskt bistånd samt att myndigheten ges i uppdrag att genomföra en studie av unga som deltagit i kommunala arbetsmarknadsrelaterade insatser i syfte att öka kunskapen om vilka insatser som är verksamma för att hjälpa deltagarna till självförsörjning.

Utredningen föreslår också en finansiell satsning på 25 miljoner kronor årligen under 2015-2017 inom ramen för *Överenskommelsen om en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten*, i syfte att stimulera en långsiktig hållbar utveckling avseende arbetsmarknadsinsatser för unga personer med ekonomiskt bistånd.

- Att unga som varken arbetar eller studerar särskilt ska uppmärksammas inom samordningsförbunden (FINSAM) genom att särskilda resurser för ändamålet tillförs och att staten ska öka sin del av finansieringen med 60 miljoner kronor per år under perioden 2015-2017.
- Att skollagen förtydligas så att en kommun inom ramen för sitt aktivitetsansvar för ungdomar under 20 år utanför gymnasieskolan kan träffa överenskommelse med landstinget, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser.
- Att en särskild nationell samordnare ska tillsättas under åren 2015-2017 som ska stimulera samordningsförbundens insatser till unga.
- Att det införs en rätt till gymnasial vuxenutbildning för elever som efter avslutad utbildning i gymnasiesärskolan konstaterats inte höra till gymnasiesärskolans målgrupp.
- Att särskild anmälnings- och omprövningsskyldighet införs när det finns skäl att tro att en elev inte längre hör till grundsärskolans eller gymnasiesärskolans personkrets.

Förslagen i denna senare utredningen är av sådan karaktär att det inte behöver göras direkta lagändringar, utan kan omsättas av de myndigheter som ges uppdragen, via regleringsbrev eller anvisningar från regering eller departement.

Den 14 mars 2014 presenterade regeringen förslag till propositionen; "Med fokus på unga - en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande", som förutom att ange nya övergripande mål för ungdomspolitik, föreslår förändringar kring arbetet för unga som varken arbetar eller studerar. I propositionen föreslås förändringar i Skollagen, med ikraftträdande den 1 januari 2015 och som innebär:

- ❖ Att kommunernas ansvar för ungdomar under 20 år som inte går i gymnasieskolan förtydligas på så sätt att hemkommunen löpande under året ska hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som har fullgjort sin skolplikt, men som inte fyllt 20 år, är sysselsatta. Inom ramen för ansvaret har hemkommunen uppgiften att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunens ansvar ska benämnas *aktivitetsansvar* för ungdomar.
- ❖ Att kommunen ska föra ett register över de ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret för ungdomar. Kommunernas insatser för dessa ungdomar ska dokumenteras på lämpligt sätt.

Den 17 juni 2014 fattade riksdagen beslut i enlighet med regeringens proposition och beslöt då också att införa ändringar i Skollagen enligt ovan.

Målgruppsanalys

Unga utanför – SOU 2003:92

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen tillsatte 2003 en utredning som fick namnet ”Unga utanför” och som kom att uppmärksamma att ett stort antal ungdomar inte var aktuella för vare sig studier eller arbete och inte heller var föremål för några insatser från myndigheter, t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller Socialtjänsten.

Begreppet unga som varken arbetar eller studerar eller NEET (Not in Employment, Education or Training) började användas i Storbritannien i slutet av 1980-talet. Anledningen var att det traditionella ”arbetslöshetsbegreppet” (arbetslösa i procent av arbetskraften) inte ansågs passa för att beskriva ungas situation på arbetsmarknaden.

I tidskriften *Välfärd* (Välfärd nr. 1/2014) beskrivs också de skillnader i arbetslöshetsstatistiken som lämnas av SCB och Arbetsförmedlingen i Sverige och som har sin grund i vad man mäter, hur man mäter och hur man definierar arbetslöshet, t.ex. bland unga.

En genomgång av bruttoskillnaderna visar att det finns betydande olikheter mellan SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) och Arbetsförmedlingens statistik över inskrivna arbetssökande. Det finns många personer som är arbetslösa i AKU men som inte är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. På samma sätt finns det många personer som är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen men som är sysselsatta eller utanför arbetskraften i AKU. Det är alltså i stor utsträckning olika personer som är arbetslösa enligt SCB:s och Arbetsförmedlingens sätt att räkna. Detta är ett fenomen som särskilt drabbar unga människor i skarven mellan studier och arbete.

I utredningen ”Unga utanför” (SOU 2003:92) kom man att använda sig av ett delvis annorlunda grepp för att uppskatta gruppen ungdomar som varken arbetar eller studerar och saknar någon form av aktivitet, genom att använda sig av SCB:s inkomstregister samt intervjuundersökningar (AKU).

Sammantaget uppskattade man antalet personer ”utanför” i åldrarna 16-24 år till ca 27 000 personer under 2001 och man uppskattade också att denna grupp förhållit sig relativt stabil under hela 1990-talet, kring 25 000 – 30 000 personer per år.

Utredningen har därefter följts upp av flera olika myndigheter, såsom Arbetsförmedlingen, tidigare Ungdomsstyrelsen, som fr.o.m. 1 april 2014 övergått i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (mucf).

Inom ramen för det samarbete som idag finns kring ”Temagruppen för Unga i arbetslivet”, har de samverkande myndigheterna valt att tillsammans med SCB använda begreppet *NEET* eller *UVAS* för att beskriva ungdomars situation på arbetsmarknaden, eftersom det bedöms vara bättre än den traditionella arbetslöshetsdefinitionen, där studerande riskerar att varken definieras som sysselsatta eller arbetslösa.

Även NEET begreppet har sina problem vid internationella jämförelser, t.ex. vad som ska definieras som studier och vad som ska definieras som sysselsättning, en ytterligare komplikation är att vi i Sverige valt att utgå från registerdata (t.ex. inkomstregister, utbildningsregister), medan man i EU och OECD utgår från AKU (urvalsundersökningar). Det finns också komplikationer i vilka åldrar man definieras som ungdom, både internationellt och inom Sverige, t.ex. 15-29 år, 16-24 år, 15-25 år etc.

I denna förstudie, vars syfte är att ligga till grund för Växjö's val av strategi och beslut kring ungdomar som varken arbetar eller studerar, har vi valt att använda så aktuell statistik som möjligt för att beskriva situationen i Växjö och i jämförelse med t.ex. andra kommuner. Vi har i detta använt oss av dels de rapporter och den statistik som presenterats av "Temagruppen för Unga i arbetslivet" i samarbete med SCB och som brutits ned på kommunnivå. Denna statistik bygger på uppgifter från 2010-2011. Vi har också tagit del av de särskilda indikatorer, som följs upp inom ramen för det urbana utvecklingsarbetet (URBAN 15), där Växjö kommun och stadsdelen Araby medverkar. Vi har också själva inhämtat uppgifter via SCB, motsvarande de registerdata som inhämtats av "Temagruppen", för att bryta ner dessa ytterligare på stadsdelar. Denna statistik bygger på uppgifter från 2012.

Temagruppen Unga i arbetslivet – 2013: års uppföljning (4:e uppföljningen).

Temagruppen presenterar 2013 den fjärde uppföljningen av unga som varken arbetar eller studerar och konstaterar att man varje år, under åren 2008-2011, haft över 100 000 personer i åldern 16-25 år som varken arbetar eller studerar. Detta motsvarar omkring 8-10 procent av ungdomsgruppen varje år och man konstaterar också att gruppen är stor både i såväl lågkonjunktur, som i högkonjunktur.

Antalet unga som varken arbetar eller studerar är i senare års beräkningar högre, än vad man vid utredningen "*Unga utanför*" (2003:92) uppskattade för hela 1990-talet. Det är en skillnad på drygt 70 000 ungdomar, vilket delvis kan förklaras med valet av mätmetod, men också kan förklaras av en generellt stigande arbetslöshet i Sverige och Europa.

Temagruppens fjärde uppföljning bygger på statistiska uppgifter för åren 2010-2011 och är hämtade från registerdata via SCB.

För att räknas till gruppen ungdomar som varken arbetar eller studerar ska personen under ett helt kalenderår:

- inte haft en inkomst över ett basbelopp (42 800 kronor 2011)
- inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI (svenska för invandrare) mer än 60 timmar
- inte arbetspendlat till Norge eller Danmark

Antalet ungdomar (2011) i åldern 16-25 år – som varken arbetar eller studerar (riket)

	16-19 år		20-25 år		16-25 år	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Varken arbetade eller studerade 2011 antal.	8 056	10 223	47 776	46 073	55 832	56 296
Varken arbetade eller studerade 2011 andel	3,4	4,1	12,6	11,6	9,1	8,7
Totalbefolkning	237 378	251 985	377 880	395 739	615 258	647 724

Källa: SCB/Temagruppen Unga i arbetslivet

Tabell 1

En något större andel kvinnor än män varken arbetar eller studerar, 2011 var det 9,1 procent av kvinnorna 16-25 år och 8,7 procent av männen. Att kvinnorna är fler kan bero på att det nästan bara är kvinnor som är hemma för omvårdnad av barn längre än 7 månader (drygt 6 000 individer jämfört med 38 personer bland männen).

Unga utrikes födda är överrepresenterade bland unga som varken arbetar eller studerar. De utgör 13 procent av totalbefolkningen i åldern 16-25 år, men är 28 procent av de unga som varken arbetar eller studerar

Vad gör unga som varken arbetar eller studerar?

I tabellen nedan redovisas de 112 100 unga, i åldern 16-25 år, som 2011 varken arbetade eller studerade. Av dessa kan drygt två tredjedelar återfinnas i nationella register (SCB).

Unga (16-25 år) som varken arbetar eller studerar med olika insatser 2011.

Åldersgrupp	16-25 år
Samtliga som varken arbetade eller studerade 2011	112 100
	%
Invandrat under året	7,2
Statliga arbetsmarknadsåtgärder (> 7 mån)	20,5
Kommunalt stöd/åtgärder (> 7 mån)	6,8
Omvårdnad av barn (> 7 mån)	5,5
Sjukdom eller funktionsnedsättning (> 7 mån)	11,3
Kombination av stöd (> 7 mån)	3,2
Kombination av stöd (3-7 mån)	8,5
Kombination av stöd (>3 mån)	5,4
Icke känd aktivitet	31,5

Källa: SCB/Temagruppen Unga i arbetslivet

Tabell 2

De som saknar känd aktivitet (31,5 %), ligger i nivå med tidigare års andel ca 30 procent. Andelen är större i åldersgruppen 16-19 år (omkring 60 procent).

Det har gjorts olika försök att göra uppskattningar av andelen ungdomar ”utan känd aktivitet”, men det har visat sig vara behäftat med stora svårigheter.

De förklaringar som lämnats är därför byggda på mer eller mindre säkra antaganden, t.ex. att flera av dessa ungdomar befinner sig utomlands på grund av studier, arbete eller nöjesresa.

I andra fall kan det handla om ungdomar med dolda ekonomiska inkomster.

Ungdomar som studerar på gymnasiesärskola förs inte i några centrala register, varför det råder osäkerhet om de räknas bland dem som varken arbetar eller studerar.

År 2007 var det 93 procent av 16-19 åringar med okänd aktivitet, som var folkbokförda hos sina föräldrar och 59 procent bland 20-25 åringarna.

Temagruppen presenterar i sin fjärde uppföljning, för första gången uppgifter för län och kommuner, vilket för denna förstudie är av särskilt stort intresse.

I nedanstående tabell har gjorts ett urval av kommuner utifrån våra tidigare jämförelsekommuner samt redovisning mer övergripande för vårt län och riket i sin helhet.

Unga (16-25 år) som varken arbetar eller studerar, antal och som andel av befolkningen, fördelat per kommun, 2010-2011, länet och riket.

Kommun	2010		2011	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Växjö	974	7,5	893	6,9
Kristianstad	1086	9,9	1059	9,6
Halmstad	1096	8,2	1113	8,3
Karlskrona	813	9,5	874	10,1
Kalmar	718	7,1	653	6,4
Eskilstuna	1549	11,8	1523	11,4
Karlstad	1081	8,0	1029	7,6
Kronobergs län	2105	8,3	1997	7,9
Riket	120 122	9,5	112 128	8,9

Källa: SCB/Temagruppen Unga i arbetslivet

Tabell 3

Faktorer som kan påverka antalet unga som varken arbetar eller studerar är i första hand befolkningens sammansättning (antalet ungdomar i åldern 16-25 år), men också utbildningsresultat, variationer i den lokala arbetsmarknaden m.m.

Regioner och kommuner som har en särskilt stor andel unga som flyttar till en annan del av landet eller utomlands för studier eller arbete, kan få en större andel som varken arbetar eller studerar bland dem som bor kvar.

De tjugo kommuner som 2011 hade lägst andel som varken arbetade eller studerade hade en andel som varierade mellan 5,0 och 6,5 procent i gruppen 16-25 år.

Växjö kommun ingår inte bland dessa tjugo kommuner, det gör däremot Kalmar.

Växjö kommun ligger i nära paritet med Kalmar och tillsammans har Växjö och Kalmar de lägre siffrorna i förhållande till övriga kommuner, länet och riket i ovanstående jämförelse.

Ser man till hela Växjö kommun, är andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar i en jämförelse lägre än många andra kommuner och ser man till de två jämförelseåren 2010-2011 har både antalet och andelen ungdomar minskat.

Om man gör en jämförelse med de tjugo kommuner som har den största ungdomsbefolkningen i åldern 16-25 år 2011 – och där Växjö är en av dessa kommuner – får man följande tabell:

Unga (16-25 år) som varken arbetar eller studerar i kommuner med störst ungdomsbefolkning, andel 2010-2011, olika åldersgrupper.

		16-19 år		20-25 år		16-25 år	
	Ungdomsbefolkning 16-25 år, 2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Stockholm	107 428	4,4	4,5	11,2	10,4	9,0	8,4
Göteborg	75 923	4,1	4,0	11,5	10,6	9,3	8,6
Malmö	41 769	6,5	6,5	17,7	16,2	14,2	13,2
Uppsala	34 087	3,5	3,1	8,4	7,8	6,9	6,4
Linköping	25 103	3,1	2,6	9,5	8,7	7,4	6,8
Lund	21 659	2,9	2,7	6,5	6,0	5,6	5,2
Umeå	20 934	3,0	3,0	8,3	7,6	6,7	6,3
Örebro	20 806	3,2	3,5	11,8	10,0	8,8	7,8
Jönköping	19 607	2,5	2,5	8,5	7,5	6,3	5,8
Västerås	19 318	4,4	4,1	13,8	12,6	10,0	9,3
Norrköping	18 734	3,7	4,0	14,1	13,2	10,1	9,8
Helsingborg	17 586	4,1	4,1	15,5	14,7	11,0	10,7
Borås	15 076	4,4	4,2	11,2	10,1	8,5	7,9
Karlstad	13 518	3,4	3,1	10,2	9,7	8,0	7,6
Gävle	13 504	3,8	3,9	14,1	13,8	10,0	10,0
Halmstad	13 446	2,6	2,6	11,4	11,4	8,2	8,3
Eskilstuna	13 321	4,0	4,0	17,2	16,2	11,8	11,4
Huddinge	13 304	3,9	4,0	13,5	13,2	9,5	9,4
Växjö	12 966	2,3	2,4	10,4	9,2	7,5	6,9
Södertälje	12 614	4,4	5,0	16,3	14,4	11,4	10,7
Genomsnitt		3,7	3,7	12,1	11,2	9,0	8,5

Källa: SCB/Temagruppen Unga i arbetslivet

Tabell 4

Det finns inget enkelt samband mellan kommunstorlek och andelen som varken arbetar eller studerar, faktorer som tidigare påpekats om utbildningsresultat och skillnader i den lokala arbetsmarknaden gäller också här.

Ser man till Växjö kommun i sin helhet är både antalet och andelen ungdomar i åldern 16-25 år, som varken arbetar eller studerar, lägre vid en jämförelse med de tjugo största ungdomskommunerna.

Det man däremot anfört i detta sammanhang är att det är mer sannolikt att unga i socioekonomiskt utsatta stadsdelar hamnar i gruppen unga som varken arbetar eller studerar. De aktuella stadsdelarna finns främst i landets större städer och präglas av låg förvärvsfrekvens och av att många inte är behöriga till gymnasieskolans nationella program.

Arbetsförmedlingen har (2013) kunnat konstatera att andelen utrikes födda bland dem som varken arbetar eller studerar är i dessa områden omkring 60 procent, jämfört med 30 procent i övriga landet. Dessa områden har ofta en större ungdomsbefolkning än övriga landet och ofta flyttar personer in och ut ur området i betydligt högre grad än i övriga landet.

Många av de utrikes födda i stadsdelarna har också en kort vistelsetid i landet och många har invandrat till Sverige efter 20 års ålder.

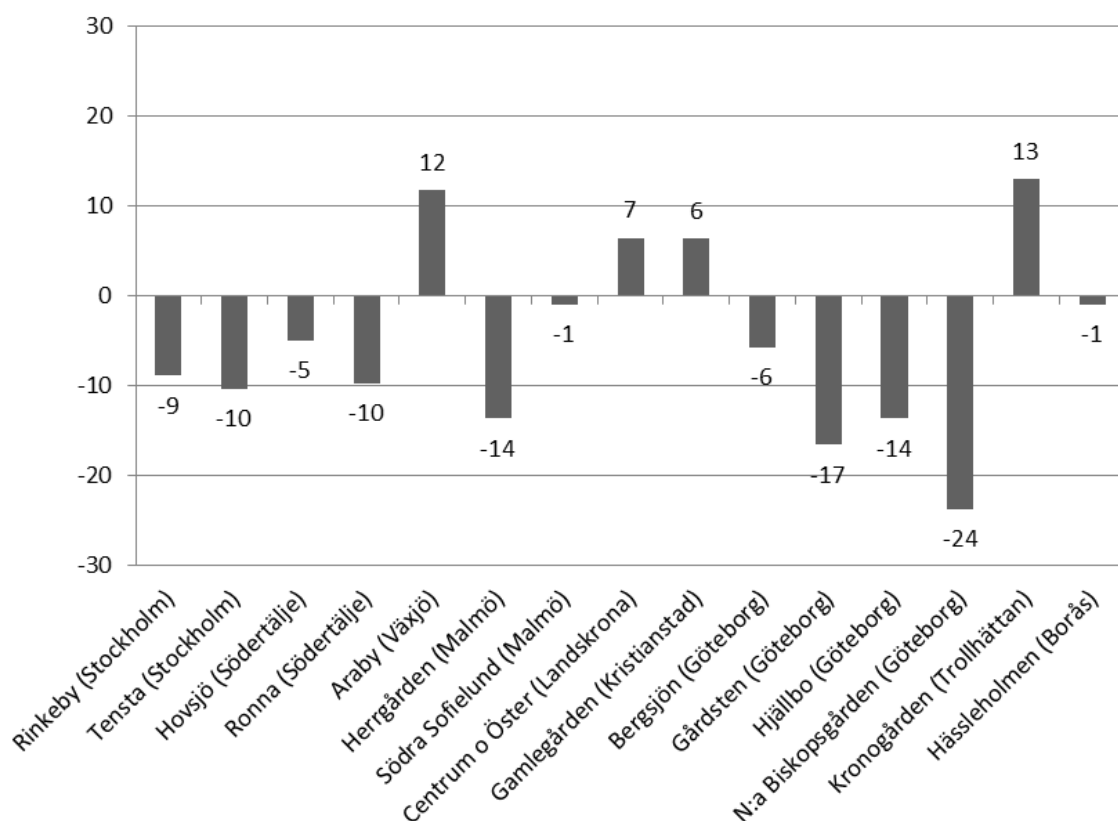
Urbana utvecklingsområden (URBAN 15) – statistisk uppföljning 2013

Växjö kommun ingår, vid sidan av ytterligare 14 kommuner, i regeringens urbana utvecklingsarbete (URBAN 15) från 2012 och den stadsdel som omfattas för Växjös del är stadsdelen Araby.

Inom ramen för detta arbete sker uppföljningar utifrån 7 utvalda indikatorer, varav sex av dessa hämtas från SCB:s integrationsdatabas och en är hämtad från Brottsförebyggande rådet (Brå).

En av dessa indikatorer är: *Andelen unga som varken förvärvsarbetar eller studerar (20-24 år).*

Diagram 30. Andel 20-25 åringar som varken förvärvsarbetar eller studerar, förändring i URBAN 15-områdena mellan 1997 och 2011, procentenheter

Källa: Integrationsdatabas, SCB, egna beräkningar

Diagram 1

Det är fler stadsdelar som uppvisar en positiv än negativ utveckling, när man jämför de två åren 1997 och 2011. I elva stadsdelar har gruppen unga utanför arbete eller studier minskat, och i fyra har den ökat.

De fyra områden där andelen ungdomar som varken arbetar eller studerar har ökat år 2011 jämfört med år 1997 är *Araby (Växjö)*, *Kronogården (Trollhättan)*, *Centrum och Öster (Landskrona)* och *Gamlegården (Kristianstad)*.

Lokal uppföljning Växjö kommun 2014

I denna förstudie har det känts angeläget att kunna presentera aktuell och lokal data om förstudiens målgrupp, ungdomar 16-24 år, utifrån de möjligheter som ges att hämta hem registerdata från SCB och utifrån liknande indikatorer som bl.a. använts av ”Temagruppen Unga i arbetslivet”.

Det är alltid önskvärt att få så aktuell statistik som möjligt, men med dagens redovisning till SCB och den teknik som erbjuds, så råder en viss eftersläpning. Uppgifter för 2012 är den senaste av statistik vi kan redovisa. Befolkningsstatistik finns att tillgå för 2013, men vi har valt att redovisa befolkningsstatistik för 2012, för att göra statistiken enhetlig och jämförbar.

Vi har även fått denna fördelad på åldergruppen 16-19 år, som omfattas av det kommunala informationsansvaret (KIA), men väljer här att redovisa förstudiens hela målgrupp (16-24 år).

Statistiken är också redovisad på OMRÅDEN, vilken avser per stadsdel (staden) och per tätort (utanför staden).

Befolkning 16-24 år, staden 2012-12-31

Område	Kvinnor	Män	Totalt
Araby	467	503	970
Centrum	169	143	312
Hov	513	485	998
Hovshaga	384	481	865
Högstorp	133	154	287
Kronoberg/Evedal	17	14	31
Norr	238	282	520
Regementstaden	1	7	8
Räppe	78	100	178
Sandsbro	129	135	264
Söder	241	243	484
Teleborg	1548	1339	2887
Väster	310	303	613
Öjaby	104	115	219
Öster	314	331	645
Övriga (kommunen)	1084	1254	2338
TOTALT	5730	5889	11 619

Tabell 5

Tabell 6

80 % av alla ungdomar i åldern 16-24 år bor inom staden, varav de flesta i de centrala

Befolkning 16-24 år, utanför staden 2012-12-31

Område	Kvinnor	Män	Totalt
Furuby	24	25	49
Åby	28	23	51
Rottne	122	139	261
Lammhult	87	129	216
Braås	102	111	213
Dädesjö	15	7	22
Åryd	27	42	69
Ingelstad	88	102	190
Nöbböle	12	15	27
Tävelsås	7	10	17
Vederslöv	8	5	13
Gemla	60	64	124
Växjö	4632	4626	9258
Övriga (kommunen)	518	591	1109
TOTALT	5730	5889	11 619

delarna.

25 % av alla ungdomar i åldern 16-24 år bor i stadsdelen Teleborg

24 % av alla ungdomar i åldern 16-24 år bor i stadsdelarna Araby, Hov, Hovshaga.

Nedanstående statistik avser i vilken form av aktivitet ungdomarna (16-24 år) befann sig i vid den aktuella mätperioden – november 2012 - av vilket kolumnerna ⑤ - ⑩ är ungdomar som kan bedömas vara i riskzonen för ett mer permanent utanförskap, det gäller inte minst kolumn ⑩ som avser ungdomar utan känd aktivitet.

Ungdomar 16-24 år utifrån sysselsättning och aktivitet (ej aktivitet), staden (2012-12-31)
Av totala åldersgruppen: 11 619 (Växjö kommun)

Område	Stud. under ht 2012 ①	Förv. arbete ②	Löne- inkomst ³ ③	Inkomst av kapital ⁴ ④	Öppet arbetslös ⑤	Arb.mark. politiskt program ⑥	Långtids- sjukskriv. + pension + fört.pens ⑦	Föräldra- penning ⑧	Ekonomiskt bistånd ⑨	Övriga ⑩
Araby	319	318	13	●	72	120	24	39	29	33
Centrum	61	219	4	●	6	9	4	●	●	4
Hov	350	477	28	8	26	58	20	8	10	13
Hovshaga	361	384	27	12	20	28	18	●	●	11
Högstorp	155	113	6	●	●	5	●	-	-	●
Norr	185	261	14	●	12	27	14	●	●	●
Räppe	75	77	7	●	6	6	●	-	●	●
Sandsbro	116	120	4	●	●	8	●	●	●	5
Söder	167	268	11	●	5	14	7	●	●	6
Teleborg Campus	- 1139	619	17	4	14	8	4	4	-	26
Teleborg övrigt	- 467	414	26	9	22	51	33	6	7	17
Väster	207	312	14	9	14	31	7	9	●	7
Öjaby	103	100	●	●	●	5	●	-	-	●
Öster	209	368	12	●	10	17	15	5	●	4
Övriga (kommunen)	971	1060	52	10	65	105	41	23	23	27
TOTALT	4885	5110	237	75	277	492	197	101	82	163

Tabell 7

● = redovisas ej då populationen understiger 4 personer (redovisas i TOTAL)

Ungdomar 16-24 år utifrån sysselsättning och aktivitet (ej aktivitet), utanför staden
(2012-12-31) Av totala åldersgruppen: 11 619 (Växjö kommun)

Område	Stud. under ht 2012 ①	Förv. arbete ②	Löne- inkomst ③	Inkomst av kapital ④	Öppet arbetslös ⑤	Arb.mark. politiskt program ⑥	Långtids- sjukskriv. + pension + fört.pens ⑦	Föräldra- penning ⑧	Ekonomiskt bistånd ⑨	Övriga ⑩
Rottne	117	103	5	●	7	12	5	7	●	●
Lammhult	69	96	●	-	11	22	4	4	5	●
Braås	77	87	4	●	14	18	4	●	4	●
Ingelstad	66	93	●	-	5	11	●	4	5	●
Växjö	3919	4063	185	64	213	387	155	78	58	136
Övriga (kommunen)	637	668	39	9	27	42	26	6	7	20
TOTALT	4885	5110	237	75	277	492	197	101	82	163

Tabell 8

● = redovisas ej då populationen understiger 4 personer (redovisas i TOTAL)

Totalt antal ungdomar i kommunen som varken arbetar eller studerar
(kolumn (5)-(10) i tabell 7-8) i november 2012.

16-19 år 20-24 år 16-24 år

³ Avser biinkomster näringsverksamhet/naturaförmåner

⁴ Avser förmånsrättor

309	1003	1312 (varav 163 utan känd aktivitet)
-----	------	--------------------------------------

Tabell 9

Genom att summera antalet personer som ingår under variablerna ⑤ - ⑩ och som kan bedömas som riskfaktorer för ett långvarigt utanförskap, där man riskerar att varken arbeta, studera eller ha någon form av aktivitet, kan vi rangordna de mest frekventa riskområdena i Växjö kommun, där särskilda insatser för målgruppen skulle kunna vara mest motiverade.

Ungdomar i riskzonen, 16-24 år i Växjö kommun per område

Rangordning	Område	Unga i riskzonen
1	Araby	317
2	Teleborg – övr	136
3	Hov	135
4	Hovshaga	77
5	Väster	68
6	Teleborg - Cam	56
7	Norr	53
8	Öster	51
9	Lammhult	46
10	Braås	40

Tabell 10

Den grupp av ungdomar som man bedömt som mest utsatta och i diskussionen antagits sakna någon form av aktivitet – eftersom man inte kan finna dem registrerade som studerande/arbetande, arbetslösa, sjukskrivna etc. är de ungdomar som hamnar i gruppen Övriga – variabel ⑩ - och som 2012 är totalt 163 personer i Växjö kommun, de flesta (100) fördelar sig på nedanstående fem stadsdelar:

Rangordning	Område	Unga utan aktivitet
1	Araby	33
2	Teleborg – Cam	26
3	Teleborg - övr	17
4	Hov	13
5	Hovshaga	11

Tabell 11

Denna grupp är en delmängd av de som redovisas i *Tabell 9*, men föremål för en hel del diskussion om vad som kan vara orsaken till att man inte kan finna dem bland studerande, förvärvsarbetande, registrerat arbetslösa eller i andra register t.ex. Försäkringskassan och kommunerna (ekonomiskt bistånd).

Det finns säkert olika förklaringar, t.ex. att en del studerar eller befinner sig på resa utomlands (vilket kan vara förklaringen till det stora antalet på Teleborgs Campus), andra förklaringar som lämnats är t.ex. att en del har arbete men inte redovisar någon inkomst eller blir försörjd av föräldrar.

Ålders- och könsskillnader inom gruppen som varken arbetar eller studerar
(kolumn (5)-(10) i tabell 7-8)

	16-19 år		20-24 år		16-24 år	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Växjö stad	124 (55%)	102 (45%)	404 (50%)	397 (50%)	528 (51%)	499 (49%)
Utanför staden	43 (52%)	40 (48%)	111 (55%)	91 (45%)	154 (54%)	131 (46%)

Tabell 12

Åldersskillnader

Det är framförallt i den äldre åldersgruppen (20-24 år), som man finner ungdomar som varken arbetar eller studerar. Andelen ungdomar i åldern 20-24 år, utgör totalt ca 77 procent av den totala målgruppen 16-24 år.

Detta visar också den nationella statistiken, vilket förklaras med att åldergruppen befinner sig närmare arbetsmarknaden, medan 16-19 åringar fortfarande är kvar i studier.
(i övrigt; se avsnittet Bakgrundsfaktorer)

Könsskillnader

Det finns inga stora skillnader mellan könen, av de ungdomar som varken arbetar eller studerar, möjligen kan man i Växjö se en viss överrepresentation av män på mellan 1-5 procentenheter spridd mellan de olika åldergrupperna.

I likhet med de nationella jämförelserna är kvinnorna klart överrepresenterade när det gäller uttag av föräldrapenning i åldersgruppen 16-24 år. I Växjö utgör kvinnornas andel 97 procent vid det aktuella mättillfället.
(i övrigt; se avsnittet Bakgrundsfaktorer)

Bakgrundsfaktorer

Inom ramen för Temagruppen Unga i arbetslivet har forskarna Lena Schröder och Susan Niknami från Institutet för social forskning (SOFI) och Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier (SULCIS) följt upp unga i åldern 16-25 år under åren 2000-2010,

vilket presenterats i rapporten ”Bakom siffrorna – unga som varken arbetade eller studerade 2000-2010.

De frågor man ställt till det statistiska material man haft tillgång till är:

- Hur har andelen unga (16-25 år) som varken arbetar eller studerar utvecklats under perioden 2000-2010 ?
- Vilken roll spelar olika bakgrundsfaktorer för en ung persons risk att varken arbeta eller studera, till exempel födelseregion och föräldrarnas födelseregion och utbildningsnivå?
- Har betydelsen av dessa bakgrundsfaktorer förändrats?
- Hur påverkas de ungas arbetsmarknadssituation på fem till tio års sikt av att de varken arbetar eller studerar ett visst år?
- Vilka unga hamnar permanent i tillståndet ”varken arbeta eller studera”?
- Vad händer på sikt med unga som varken arbetar eller studerar och som är i okänd aktivitet och vilka är dessa unga?

I denna förstudie har vi valt att presentera en sammanfattning av de slutsatser som forskarna kunnat dra av det nationella material som de haft tillgång till.

Andelen som varken arbetar eller studerar ökar endast svagt

I rapporten konstaterar man att samtidigt som ungdomsarbetslösheten ökat dramatiskt under perioden 2000-2010, så har *andelen unga som varken arbetar eller studerar bara ökat svagt*.

Det betyder att gruppen inte är särskilt känslig för konjunkturutvecklingen, men att de två komponenterna – arbetar respektive studerar – är mycket känslig för konjunkturutvecklingen. *Andelen som arbetar minskar under lågkonjunktur samtidigt som andelen studerande ökar.*

Bakgrundsfaktorerna är betydelsefulla

Unga med utländsk bakgrund har under hela perioden mycket större andelar som varken arbetar eller studerar än unga med svensk bakgrund. Den största andelen finns bland dem som själva är födda utomlands, men även infödda med föräldrar födda utomlands har större andelar än unga med svensk bakgrund.

Åldern har stor betydelse. Andelen som varken arbetar eller studerar är ganska låg fram till 20 års ålder, då det sker en brant ökning för alla oavsett om de har svensk eller utländsk bakgrund.

Unga kvinnor och män skiljer sig knappast åt när det gäller andelen som varken arbetar eller studerar fram till 22 års ålder. Därefter ökar andelen kvinnor som varken arbetar eller studerar medan andelen minskar bland män, vilket förklaras med att det är kvinnorna som i högre grad stannar hemma med barn och då definitionsmässigt tillhör kategorin som varken arbetar eller studerar.

I övrigt ser man ett *förväntat mönster* att de som varken arbetar eller studerar har lägre utbildning, deras föräldrar har lägre utbildning och de bor i högre utsträckning i så kallade utsatta områden.

För att jämföra förändringar över tid har man jämfört åren 2000 (låg ungdomsarbetslöshet, 2005 (hög ungdomsarbetslöshet) och 2010 (hög ungdomsarbetslöshet). Det övergripande resultatet är att mycket är sig likt dessa tre år, trots att konjunkturen förändrats påtagligt under perioden. *De som är 20-25 år verkar ha en försämrad situation 2010 jämfört med 16-19 åringarna. En förklaring till detta kan vara att konjunkturen försämrats vilket borde påverka åldergruppen 20-25 år mer, eftersom de tillhör arbetskraften i högre grad än den yngre åldergruppen.*

En tendens finns också att risken att varken arbeta eller studera har minskat bland unga med utländsk bakgrund, skillnaden mot unga med svensk bakgrund har minskat. (anm. här finns emellertid en utveckling som pekar i annan riktning, vad gäller t.ex. Arabyområdet i Växjö)⁵ Det finns också en svag tendens till att betydelsen av föräldrarnas utbildning har minskat något.

En förbryllande omständighet som forskarna kunnat konstatera är att *en relativt stor andel som varken arbetar eller studerar inte är registrerade med uppgifter som vanligtvis finns för alla folkbokförda i Sverige, t.ex. utbildningsnivå och familjens disponibla inkomst.* Det kan vara tecken på att individen inte befinner sig i Sverige. Om så är fallet blir andelen som varken arbetar eller studerar överskattad, i synnerhet bland dem som inte är födda i Sverige.

Hur gick det för dem som varken arbetade eller studerade år 2000 respektive år 2005?

Att en ung person varken arbetar eller studerar under ett år kan visserligen vara ett tecken på att hon eller han befinner sig i en problematisk situation. Det är dock möjligt att en del av dessa studerar utomlands eller ägnar sig åt någon annan verksamhet som förbättrar deras framtida arbetsmarknadsutsikter. *De som varken arbetar eller studerar under en lång följd av år är sannolikt i en svår situation.*

År 2000 var det nästan 80 000 unga som varken arbetade eller studerade och omkring hälften av dem var i samma situation året därpå. Därefter sker endast en svag minskning de följande åren. År 2010 har dessa unga blivit vuxna och är mellan 26 och 35 år, men det är fortfarande en dryg tredjedel av dem (nästan 27 000 personer) som varken arbetar eller studerar.

Det var ingen större skillnader mellan kvinnor och män. *Under hela perioden 2001-2010 är andelen kvinnor som fortfarande varken arbetar eller studerar omkring tre procentenheter lägre än för männen.*

16-19 åringar har större etableringsproblem än 20-25 åringar. Andelen av gruppen 16-19 åringar som fortsätter att varken arbeta eller studera minskar långsammare än för de äldre.

Unga med utländsk bakgrund varken arbetar eller studerar i större utsträckning än unga med svensk bakgrund. Utvecklingen efter startåret 2000 är därefter också fortsatt mer bekymmersam för unga med utländsk bakgrund. Detta gäller i synnerhet dem som är födda i

⁵ Se sid 16.

EU 15 m.fl. eller vars föräldrar är födda i EU 15 m.fl. (anm. Norden, EU 15, USA, Australien och Nya Zeeland), vilket förklaras med att dessa har lägre utbildning än unga från övriga delar av världen.

De unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) är indelade i sex underkategorier beroende på vilken aktivitet de istället ägnade sig åt. De sex UVAS-kategorierna är:

1. Inskrivna på arbetsförmedlingen
2. Ekonomiskt bistånd
3. Vård av barn
4. Sjukskriven eller förtidspensionerad/med aktivitetsersättning
5. Kombination av 1-4
6. Okänd aktivitet

De som varken arbetade eller studerade eftersom de vårdade barn (huvudsakligen kvinnor) har den mest positiva utvecklingen av alla UVAS-kategorier, endast en femtedel varken arbetar eller studerar tio år senare.

Den näst mest positiva utvecklingen har de med okänd aktivitet år 2000 tätt följd av dem som var inskrivna på Arbetsförmedlingen eller var i en kombination av alla kategorierna.

UVAS-kategorin *ekonomiskt bistånd* har en betydligt mindre gynnsam utveckling, där nästan hälften varken arbetar eller studerar tio år senare.

Den allra mest bekymmersamma situationen har de som varken arbetade eller studerade på grund av sjukdom eller förtidspensionering, där mer än tre fjärdedelar varken arbetar eller studerar tio år senare.

Tidsaspekten har betydelse och det är en större andel av dem som varken arbetade eller studerade år 2005 som är i samma situation fem år senare, än av dem som varken arbetade eller studerade år 2000.

Okänd aktivitet bland 16-19 åringar

Bland unga som varken arbetar eller studerar finns en mycket stor grupp vars aktivitet är okänd – de är inte inskrivna på Arbetsförmedlingen, vårdar inte barn, har inte ekonomiskt bistånd och är inte sjukskrivna eller förtidspensionerade/har aktivitetsersättning.

Det är betydligt vanligare att de som är 16-17 år tillhör kategorin okänd aktivitet än de som är 18-19 år. Denna tendens förstärks år 2005 och år 2010.

Det är också vanligare att denna kategori har högutbildade föräldrar i högre utsträckning än de som tillhör övriga kategorier, vilket kan vara ett tecken på att de studerar eller bor utomlands. Unga i familjer med okänd disponibel inkomst och vars föräldrar har okänd utbildningsnivå är överrepresenterade, vilket kan tyda på att de inte befinner sig i Sverige.

Unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade i kategorin okänd aktivitet, med undantag av dem som är födda i Sverige med bakgrund i västländer.

Unga med okänd utbildning är kraftigt överrepresenterade, vilket förklaras med att det antingen kan vara någon form av utländsk utbildning eller man saknar svensk utbildning och inte hunnit komma in i SCB:s utbildningsregister. En viktig grupp att uppmärksamma är ensamkommande flyktingungdomar, som kommer till Sverige i sena tonåren, saknar utbildning från sitt hemland och ej når grundskolekompetens. En viktig fråga är också att utreda eventuella eftersläpningar av dem som går i särskola.

Forskarna drar en försiktig slutsats att kategorin ”okänd aktivitet” är mycket heterogen och i stor utsträckning kan bestå av unga som studerar utomlands och unga som går i särskolan.

Intervjuundersökningar

Temagruppen Unga i arbetslivet – 379 unga (16-29 år)

För att bättre förstå målgruppen unga i åldern 16-24 år, som varken arbetar eller studerar, kan det vara viktigt att veta vad det är för orsakssammanhang som döljer sig bakom dessa individer.

Vårt antagande är att det kan finnas flera olika orsaker, enskilt eller i kombination, som gör att man befinner sig utanför både arbete och studier.

En viktig orsak tror vi kan vara, vilket också styrks i flera utredningar och rapporter, att dessa ungdomar tidigt avbrutit grundläggande utbildning (grundskolan) eller saknar behöriga betyg för fortsatta studier i gymnasieskolan eller har avbrutit påbörjad gymnasieutbildning.

Ungdomar som i internationella sammanhang benämns ”early school leaver” eller ”high school dropouts” och som på en tidsaxel skulle kunna beskrivas enligt följande.

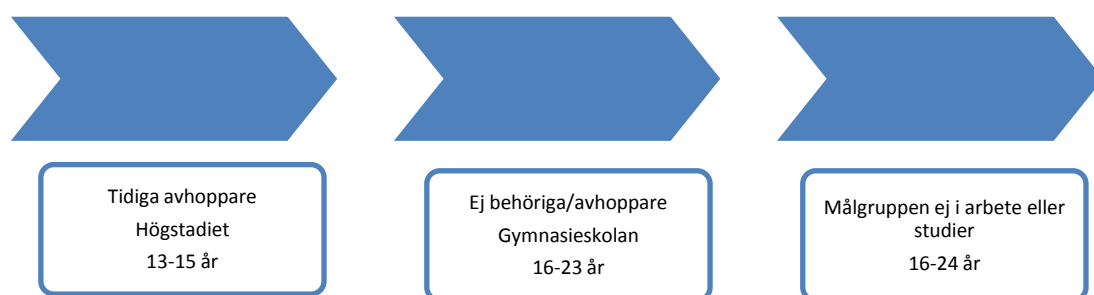

Fig. 2

Inom ramen för *Temagruppen Unga i arbetslivet*, gjordes 2012-2013 en intervjuundersökning med ungdomar som hade oavslutade gymnasiestudier (high school dropouts).

Via projektledare för ESF-projekt, vände man sig hösten 2012, till ungdomar med följande frågor:

1. Hur skulle en perfekt gymnasieutbildning vara enligt dig där nästan inga elever vill avsluta sina studier?
2. Varför avslutade du dina gymnasiestudier i förtid?
3. Vad hade kunnat förhindra ett beslut från din sida att hoppa av dina gymnasiestudier?

Enkätundersökningen vände sig till ungdomar i pågående ESF-projekt i åtta regioner, där man fått svar från alla regioner utom Stockholm och fördelningen i de andra regionerna har varit ganska jämn med flest svar från Västsverige.

I undersökningen deltog 379 unga (188 flickor och 191 pojkar) mellan 16 och 29 år. Medelåldern var 20 år.

155 av 379 unga har inte angett vilket gymnasieprogram de gick på. Av de 224 som angav program var det 106 som hoppat av yrkesförberedande program (63 pojkar och 43 flickor) och 74 som läste på individuella programmet (37 pojkar och 37 flickor). Resterande 44 (18 pojkar och 26 flickor) läste på studieförberedande program.

Precis som man kan anta har de unga angett flera orsaker till studieavbrott. Trakasserier och mobbing från jämnåriga eller personal i skolan är det klart vanligaste orsakerna, 46 procent uppger detta. De orsaker som de unga anger i undersökningen har rangordnats enligt följande:

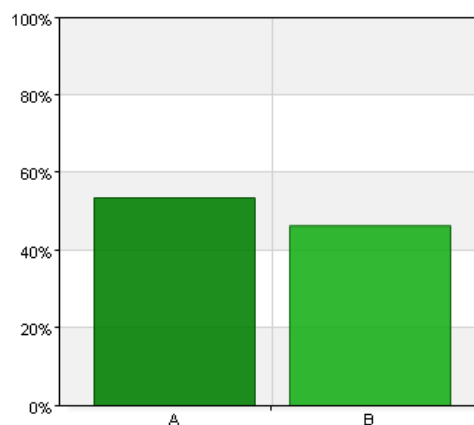
1. Mobbing, socialt utanförskap
2. Brist på pedagogiskt stöd i skolan
3. Vuxna som inte bryr sig
4. Dåligt bemötande i skolan
5. Bristfälligt pedagogiskt stöd i skolan efter en långvarig frånvaro (p.g.a. sjukdom eller missbruk)
6. Behov av mer praktik och mindre teori
7. Stökig skolmiljö
8. Fler programval
9. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som inte upptäckts under utbildningen
10. Dåliga hemförhållanden.

Under tre veckor (vecka 22-24) företog vi en mindre enkätundersökning, lokalt i Växjö, där vi i en webb-enkät gick ut och ställde frågor till ungdomar som vi på ett eller annat sätt har kontakt med under pågående förstudie.

Totalt kom vi i kontakt med 28 ungdomar och nedan redovisas resultatet av de frågor vi ställde

Antal svarande och kön

Kön	Antal	%
A. Man	15	53,6
B. Kvinna	13	46,4
Total	28	100

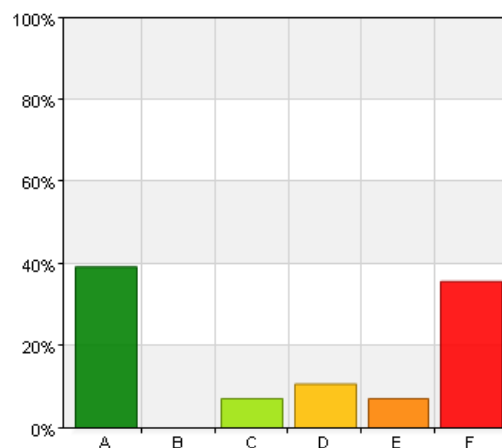
Födelseår

Ålder	Antal	Procent
23	1	3,6
22	1	3,6
21	4	14,3
20	5	17,9
19	9	32,0
18	5	17,9
17	2	7,1
16	1	3,6
Totalt	28	100,0

Medelålder: 19,28

Vilket bostadsområde bor du i?

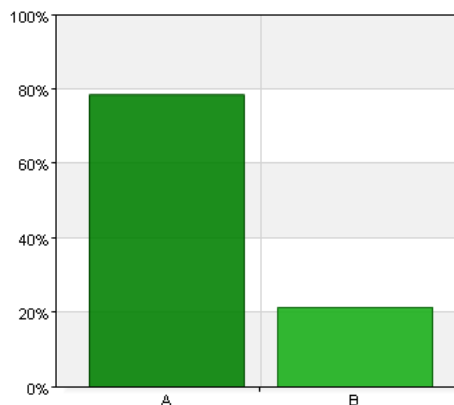
Bostadsområde	Antal	%
A. Araby	11	39,3
B. Teleborg	0	0
C. Hovshaga	2	7,1
D. Centrum	3	10,7
E. Hov	2	7,1
F. Annat	10	35,7
Total	28	100

Var är du född?

Födelseort	Antal	%
------------	-------	---

A. Född i Sverige	22	78,6
B. Utrikesfödd	6	21,4
Total	28	100

Har du idag kontakt med någon/några av dessa myndigheter?

Myndighet	Antal	%
A. Arbetsförmedlingen	14	29,8
B. Arbete och välfärd	15	31,9
C. Försäkringskassan	5	10,6
D. Landstinget Kronoberg	2	4,3
E. Ingen	3	6,4
F. Annan. Vilken?	8	17,0
Total	47	100,0

Annan.
Vilken?

KIA	2
Framtid Kronoberg	2
Navigator	2
Finsam	1
Sommarjobb	1

Inkomst/Ersättning?

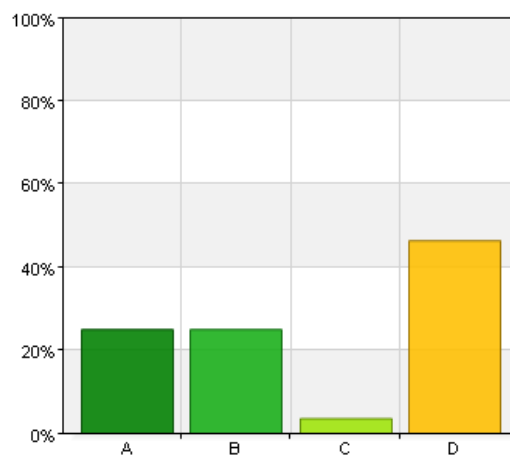
Inkomst/ersättning	Antal	%
A. Ekonomiskt bistånd	11	31,4
B. CSN	6	17,1
C. Lön	1	2,9
D. Aktivitetsstöd	6	17,1
E. Aktivitetsersättning	1	2,9
F. Ingen ersättning	7	20,0
G. Annan. Vilken?	3	8,6
Total	35	100,0

Annan. Vilken?

Föräldrapenning	2
Barnpension/Efterlevandestöd	1

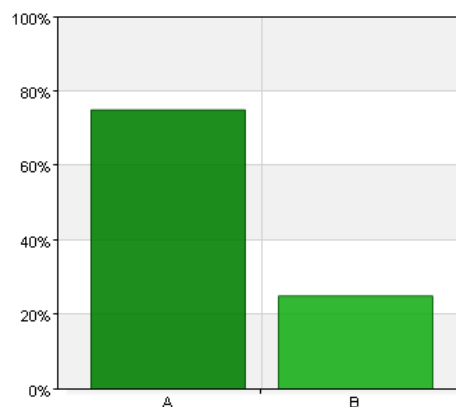
Utbildningsbakgrund?

Utbildning	Antal	%
A. Grundskola - slutbetyg	7	25
B. Grundskola - avbrutit	7	25
C. Gymnasieskola - slutbetyg	1	3,6
D. Gymnasieskola - avbrutit	13	46,4
Total	28	100

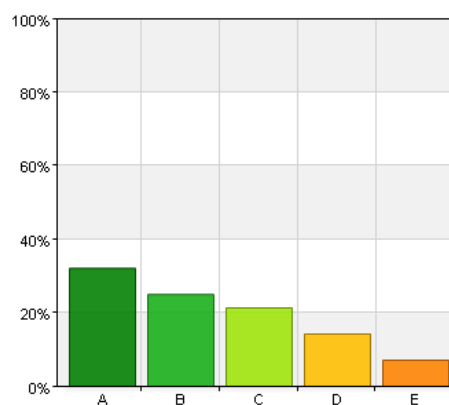
Har du arbetslivserfarenhet/praktik?

Arbetslivserfarenhet/praktik	Antal	%
A. Ja	21	75
B. Nej	7	25
Total	28	100

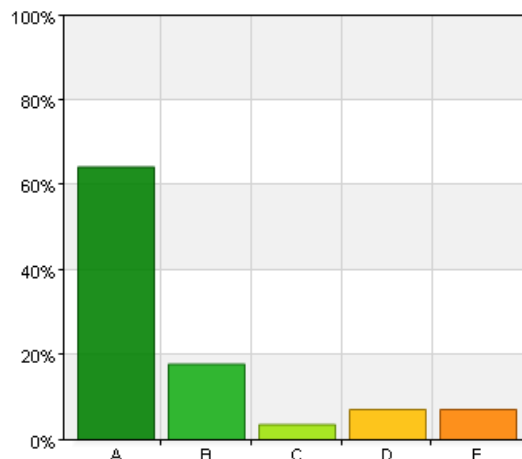
Hur lång total erfarenhet har du?

Total erfarenhet	Antal	%
A. Mindre än 1 månad	9	32,1
B. 1-2 månader	7	25
C. 3-6 månader	6	21,4
D. 7-12 månader	4	14,3
E. Mer än 1 år	2	7,1
Total	28	100

Hur länge har du varit utan sysselsättning?

Utan sysselsättning	Antal	%
A. 6 månader eller mindre	18	64,3
B. upp till 1 år	5	17,9
C. 1 år eller mer	1	3,6
D. 2 år eller mer	2	7,1
E. 3 år eller mer	2	7,1
Total	28	100

Beskriv en vanlig dag

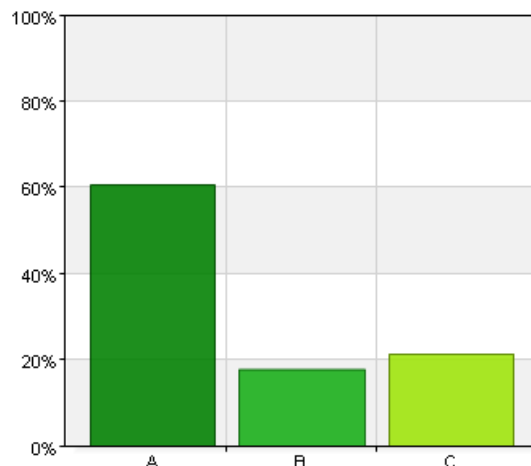
T.ex. när går du upp, vad gör du på dagarna (tittar på tv, spelar dator, ute med kompisar, i sysselsättning etc.) m.m.

1. Vaknar sent, dricker kaffe, röker, hörs av med vänner vid 17:00, 22:00 festar.
2. Går upp ungefär 11. Käkar frukost och dricker kaffe, drar en cigarett och sätter mig vid datorn ett par timmar. Övar gitarr 1-3 timmar om dagen, lyssnar på massa musik och spenderar massa tid med vänner på krogen, bg eller andra platser.
3. Stiger upp kl. 7 och äter frukost, kollar så jag har alla viktiga grejer nerpackat. Tar sedan bussen vid kl. kvart över 8 t Växjö för att gå t framtid Kronoberg. Går på alla aktiviteter o åker sedan hem när jag har slutat.
4. Vaknar vid ca 9 varje dag, åker in till stan för lite vardaglig sysselsättning kommer hem ca 2-3, har fotboll 3-4 gånger i veckan. Spelar lite tv spel på kvällen
5. Praktik, träffar kompisar
6. Sover dåligt på nätterna, kollar på tv, slappar. Samtal flera gånger i veckan med myndigheter. Bor själv.
7. Jag vaknar upp kanske vid 11-12 tiden, går och tränar/styrketränar, efter det så kommer jag hem, pluggar lite teori, kör kanske ibland med min pappa, går ut sen med några vänner och sen så kommer man hem, äter något, pluggar kanske lite teori, spelar, lyssnar på musik ibland till sent och ibland inte.
8. Har planering på 11 gården och ägnar mycket tid åt träning.
9. Vaknar tidigt, tar hand om min son.
10. Är med kompisar. Spelar dator. Tittar tv. Är med min flickvän. Umgås med föräldrarna. Ute och går med hunden. Stiger upp vid ca 8-9. Går och lägger mig olika tider
11. Vakna gå upp sitta träffa vänner sen sova
12. Går upp ca 7.30. Går till skolan 9.00
Och är där en lektion (har överenskommelse med skolan). Går hem, tittar på tv, spelar tv-spel och gör skoluppgifter.
13. Somna mellan 03:00 och 07:00. Vakna runt 13:00. Spelar dator/tv spel kolla på film ute och gå i en halv timme..

14. Jag är ute på nätterna, går upp kl 4 på eftermiddagen och är ute med kompisar.
15. Går upp vid 12-13. Äter frukost, städar lite, har jag min hund går jag ut med honom och ger han mat. Fixar mig i två timmar, det beror på om jag behöver Fuchs eller inte. Sedan träffar jag min kusin ibland eller en vän. Ofta går jag hem till mamma och väntar på att min syster ska komma hem.
Sen när hon kommer hem kan jag gå för då har hunden barnvakt. Får jag hem med en vän och chokladen lite. Efter det så går vi ut lite Om det är fint väder. Går ut å äter och träffar fler vänner. Är det tråkigt går jag hem tidigt har vi trevligt kan det bli sent. Kom hem tre i natt.
16. Steg upp vid 13-tiden och lade mig sent på natten vid 3-4-tiden. Satt vid datorn och gick ut på kvällen och träffade vänner.
17. Ute på Araby, för att staten skiter i alla
18. Jag brukar gå träna på min fritid eller så är jag med mina kompisar.
19. Går upp på eftermiddagen och sitter vid datorn till middag. Äter och sen sitter vid datorn fram till morgonen.
20. Går upp ca 08:30, duschar, tittar på TV, spelar gitarr. Går till praktiken 10:00 - 15:00. Sover ett par timmar, lagar mat, spelar gitarr, träffar kompisar & flickvän.
21. Går upp runt 12-16, äter frukost, tar en fika. Umgås med mina vänner och fikar.
22. Jag går upp vid 7-8-9 på morgonen o tar hand om min dotter som är en månad gammal sen tar man en promenad med frugan på dagen träffar familjen o såna saker sen blir de o komma hem och vill och sova.
23. Sysselsättning, vänner, familj
24. Går i skolan, gör inget annat för att jag inte har råd. Hjälper min mamma med att producera saker.
25. Sover typ halva dagen. Vaknar tittar på Facebook eller kollar film på datorn. Fixar mig runt 3 sen träffar jag mina vänner å chillar.
26. Jag blir väckt utav min son på morgonen. Vi håller upp och äter frukost, han lägger sig och sover middag. Jag städar oftast en sväng. Han vaknar, vi går oftast ut på en promenad eller till lekparken. Och dagen fortsätter med att han sover, äter lunch, leker. Etc, etc..
27. Vaknar 12, fixar mig och träffar kompisar när de kommer hem. Hjälper mamma. Hemma senast 22
28. Försöker gå upp rätt tidigt för att jag har vänt på dygnet. Hjälper till hemma med sånt som städning och plocka in i diskmaskinen. Går ut med våra hundar. Träffar min pojkvän när han kommer hem från jobbet nästan varje kväll. Hänger med kompisar. Försöker träna någon gång i veckan, typ joggar i skogen.

Vill du ha någon hjälp att komma i en aktivitet?

Hjälp att komma i aktivitet	Antal	%
A. Ja	17	60,7
B. Nej	5	17,9
C. Är redan sysselsatt/i aktivitet	6	21,4
Total	28	100

Om Ja; Vilken hjälp vill du ha?

Den jag redan får.
Hjälp med praktik och jobb.
Extra jobb vid sidan om hade väl varit bra.
Hjälp med att skaffa jobb.
Jag ska ha möte i september med navigator, för att göra en planering efter min mammaledighet.
Jag vill ha hjälp med att få ett arbete eller kortare utbildning som leder till arbete.
Studier och vägledning till jobb mm.
Jag skulle vilja få praktik eller jobb så jag kan göra något om dagarna
Hjälp med sysselsättning.
Att skaffa jobb
Vet inte. Någon som ger mig ett jobb. Jag behöver rutiner så jag kan gå upp tidigare.
Kanske medicin men det är inget jag vill ha.
Hjälp att få chans till anställning på IV-produkt.
Jobb
Jobb
Hitta en aktivitet/jobb.
Vill ha jobb just nu och längre fram en utbildning...murare, snickare, elektriker. montör och sånt
Jag vet inte ens vad som finns!
Efter min mammaledighet vill jag börja en utbildning igen. Jag vill inte gå tillbaka till skolan, utan vill bara ha hjälp med smidigaste väg att få en utbildning.

Om Nej; Varför inte?

Har redan en planering framåt. Har sökt folkhögskola & gymnasiet.
Jag har redan en planering med arbetsförmedlingen
Har mycket uppgifter i skolan, hinner inte.
Skola till höst
Ska nog börja plugga till hösten

Hur vill du träffas?

Hur att träffas	Antal	%
A. BG	13	68,4

B. Tallgården	5	26,3
C. Hemma	0	0,0
D. Annan plats (Vilken?)	1	5,3
Total	19	100,0

Annan plats. Vilken?

Så när hemifrån som möjligt.

Beroende på vem det är, är det ok att träffas hemma.

Har svårt att ta mig till olika ställen, särskilt om det är tidigt på dagen.

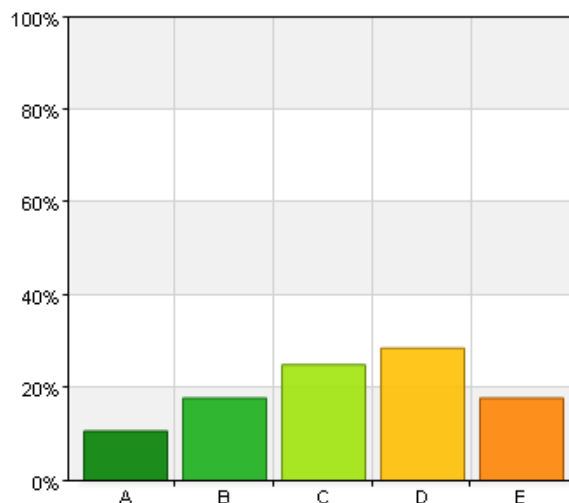
Hur vill du att din framtid ska se ut om 2 år?

1. Ingen aning.
2. Allra helst vill jag vara ute och turnera med mitt band men annars är jag nöjd så länge jag får någon sorts inkomst.
3. Jobb, lägenhet, stabilt liv.
4. Jobb, lägenhet och ha ett bra etablerat liv
5. Fast anställd, bra lön och jobb. Rest och sätt grejer.
6. Lägenhet och jobb. Vill må bra och ha aktiviteter.
7. Att jag tar eller har tagit studenten, jobbar med ett jobb vid sidan om som t.ex. deltidsjobb eller extra jobb vid sidan om eller bara har ett heltidsjobb, det får man ju helt enkelt se va som händer!
8. Jag vill må bra och börja jobba, skaffa körkort osv
9. Jag vill ha ett arbete med hyfsad lön.
10. Bra ekonomi och jobb och inte bo hemma
11. Jobb, körkort, lägenhet
12. Att jag har slutbetyg i gymnasiet och studerar på universitet.
13. Vet inte.
14. Jag vill arbeta och köpa en egen lägenhet.
15. Jag vill ha ett jobb. Kanske en kille som jag lever lycklig med i alla mina dagar. Bor i en större lägenhet med eget kontrakt. Kanske börja ta körkort. Jag vill gå ner i vikt också, det är ett mål jag försöker med - inte... (Fast jag vill är det inget jag pallar med att försöka mig på)
16. Jag har fast anställning på IV-produkt. Bor ihop med tjejen och kanske fixat en liten snigel.
17. Jobb och lägenhet och pengar
18. En fin bil med, egen lägenhet med tjejen och ha en hund.
19. Vill ha en egen lägenhet och ett arbete.
20. Mina förhoppningar är att jag är färdig med skolan, ha ett arbete, eget boende med flickvännen och katterna. Jag vill vara mer självständig.
21. Ngt jobb utomlands
22. Vill ha jobb och lägenhet så vi kan leva som en normal familj o hoppas på plugga o jobba samtidigt då...
23. Jobb, ha körkort
24. Jag vet inte.
25. Jag vill plugga eller ha ett jobb
26. Att jag har eller åtminstone håller på med en utbildning, att min son går på dagis och har det bra.
27. Bor i Uppsala å plugga. Vill bort från stan.

28. Jag hoppas att jag fått jobb eller pluggar på någon vuxenutbildning. Kanske flyttat hemifrån om jag har råd.

Hur mår du?

Hur mår du?	Antal	%
A. 1 - Dåligt	3	10,7
B. 2	5	17,9
C. 3	7	25
D. 4	8	28,6
E. 5 - Bra	5	17,9
Total	28	100

Hur tycker du att den bästa hjälpen kan se ut för ungdomar som inte har gjort något på länge?

1. Vuxna professionella som tar tag i saken, sparkar en i röven. Måste vara på! Inte bara skicka ett mejl då & då.
2. Precis som navigatorcentrum.
3. Det är viktigt att man träffar en person som kan hjälpa en med en tydlig planering framåt.
4. Hjälpa till med att få ungdomar att få uppleva jobb till exempel praktik.
5. Någon som Åsa;)
6. Något att göra varje dag. Möten som leder till jobb eller praktik och samtal inom arbetsförmedlingen som leder till något.
7. Hitta en praktikplats åt ungdomarna, fixa aktiviteter för ungdomar så att dem gör något istället för att inte göra något alls och fixa kanske en utbildning åt dem eller att fixa extra jobb åt dem om det finns.
8. Ha mycket kontakt med dem och försöka leda dem på rätt väg.
9. Hjälpa till att planera, förklara vilka olika steg man kan ta.
10. Att träffas med en från navigator själv och prata om vad som finns och hur man kan gå till vägar passar mig bra!
11. Börja med en introduktions praktik som senare kan leda till förmodligen jobb
12. Att man upplyser ungdomar om aktiviteter man kan göra, och hjälper till med kontakter t.ex. med skolan.
13. Vet inte.
14. Hjälpa dom att skaffa arbete eller praktikplats
15. Att ge dem jobb i deras takt uppskattas mycket.
Viktigt prata om sömnen.
Det ska vara roligt att komma till platsen (sysselsättningen).
Det ska inte vara för krångligt att ta sig dit.

- Bra om man känner samhörighet i gruppen och att man är ungefär lika gamla.
Det ska vara roligt att lära känna nya kompisar då blir man motiverad att gå dit.
16. Att vända sig till olika verksamheter som kan hjälpa ungdomar t.ex. Navigator.
Komma dit med en vilja att komma igång.
 17. Att lyssna på oss ungdomar
 18. Lyssna på vad vi ungdomar säger.
 19. Ha möten och tillsammans komma fram till lösningar på hur man kan ta sig vidare.
 20. Tydlig, tillgänglig, pådrivande.
 21. Att ngn hjälper dom med jobb
 22. Börja motivera dom o hitta det dom vill o intressera dom för att dom ska ta de på allvar
 23. Prata med nån o börja med nån aktivitet
 24. Framförallt KVÄLLSÖPPET. Ungdomar gillar KVÄLLAR. När allting är stängt och hela stan är död, då vill man gärna ha nånstans att gå till och softa med vänner.
 25. Att någon lyssnar på vad man vill och verkligen hjälper oss inte bara snacka
 26. Få hjälp till en start att komma igång skulle vara någonting för alla.
 27. Låta dem vila till de kommer själva. Ha aktiviteter.
 28. Något ställe där de är lite lättare att förstå vad det finns för hjälp att få. Det är krångligt och svårt att få hjälp. De är inte alltid de som ska hjälpa håller vad de lovar och då ger man upp.

Sammanfattning

Det går inte att dra några långtgående slutsatser av denna enkätundersökning, även om den med god precision fångar in målgruppen för denna förstudie, bl.a. så har 20 av 28 avbrutit sin skolgång.

De flesta kommer från Araby; 11 av 28 (ingen kommer från Teleborg?).

De flesta har en eller flera kontakter med olika aktörer och bara 7 av 28 saknar helt någon form av ersättning. 21 av 28 har också någon form av arbetslivserfarenhet/praktik, men för 22 av 28 motsvarar denna högst 6 månader.

Ungdomarnas egna beskrivningar av en ”vanlig dag” är kanske det som är mest utmärkande, där många redan ”förskjutit dygnet” och i många fall lever ett socialt isolerat liv, medan jämnåriga kamrater arbetar eller går i skolan. Många av ungdomarna önskar också någon form av aktivitet, hitta tillbaka till studier eller arbete och drömmer om en framtid precis som andra ungdomar i samma ålder, får man förmoda.

Enkätundersökningen visar på att det genom uppsökande arbete ändå går att nå målgruppen, som i detta fall fått svara på en del frågor. En del har pågående aktiviteter och en viss planering, av de 28 tillfrågade är det 17 som önskar komma i någon form av aktivitet.

Metoder som vilar på en evidensbaserad praktik

Det finns många skäl som talar för att man i ett arbete med den målgrupp som avses för denna förstudie ska arbeta utifrån en *evidensbaserad praktik* – som innebär att man strävar efter att insatserna ska bygga på bästa tillgängliga kunskap, som hämtas från forskning, från den enskilde och från praktiken.

Fig. 3

Bästa tillgängliga kunskap

Beslut om åtgärder ska grunda sig på ett så bra och tillförlitligt underlag som möjligt. Evidens kommer från vetenskapliga studier om insatsers effekter. Eftersom det inte finns vetenskaplig kunskap om alla insatser som används i arbetet med den målgrupp som är aktuell för denna förstudie får man i vissa fall stödja sig på andra källor som säger något om nyttan med insatserna. Det viktiga är att vara öppen med vilken kunskap som finns om insatserna och att följa upp resultatet för de enskilda individerna.

I utredningen *Unga utanför* (SOU 2003:92) lämnades flera förslag på riktade insatser till de ungdomar som stod utanför både arbete och studier. Utredningen föreslog att kommunerna skulle ha en lagstadgad skyldighet att skapa en organisation som ansvarar för att aktivt söka upp och ge stöd till alla unga utanför under 20 års ålder. Man föreslog också att det behövdes en fortsatt pedagogisk utveckling av såväl grund- och gymnasieskolan och möjligheterna till individuellt anpassad undervisning både behövde behållas och utvecklas vidare. Man såg det också som viktigt att alla myndiga personer måste kunna söka arbete med Arbetsförmedlingens fulla stöd och ett personligt bemötande och föreslog i det sammanhanget speciella ungdomssatsningar. Utredningen föreslog en snabb försöksverksamhet i ca tio kommuner för att utveckla och ta tillvara svenska och utländska erfarenheter i s.k. Navigatorcenter. Sedan 2004 har Ungdomsstyrelsen (nu; Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor – mucf), på regeringens uppdrag, haft till uppgift att stimulera och utveckla kommunal s.k. navigatorverksamhet i landets kommuner.

I rapporten *”Ungdom på kanten”* (2012) från Nordens Välfärdscenter skriver man, vid en jämförelse mellan de nordiska länderna, att *”vi vet litt, men ikke mye samlet og systematisk om hva slags typer innsatser som gir best effekter med hensyn till arbeid og inkludering. Til det trengs mer forskning – gjerne komparativ – om resultater og effekter av ulike programmer og innsatser”*.

I rapporten föreslår man ett nordiskt samarbete med sikte på att utveckla en gemensam statistik vid genomförande av olika former av arbetsmarknadsprogram, verksamhetsmedel

och insatser inom området att inkludera unga. I rapporten förespråkas bättre resultatindikatorer och bättre resultatuppföljning.

På uppdrag av Temagruppen Unga i arbetslivet har Tranquist Utvärdering⁶ genomfört en metaanalys av utvärderingar av ungdomsprojekt som finansierats med stöd från Europeiska socialfonden under programperioden 2007-2013.

Syftet med studien har varit att få kunskap om metoder och arbetssätt, implementering och identifierade strukturella hinder i genomförandet av arbetsmarknadsprojekt riktade till unga samt om utvärderingarnas kvalitet. Metaanalysen har omfattat 61 utvärderingsrapporter och de huvudsakliga slutsatserna är följande:

- Socialfondens resurser har bidragit till att skapa goda förutsättningar och en resursförstärkning i projekten som innebär mer tid och personal till varje enskild deltagare än i ordinarie verksamhet.
- Projektens arbete leder ofta till att unga tar sig vidare till arbete, studier eller andra insatser.
- Exakt vad som leder fram till denna utveckling är det svårt att få grepp om eftersom arbetsformer och metoder inte har prövats och värderats i detalj.
- I utvärderingarna finns få referenser till varför projekten valt att arbeta med olika metoder.
- Fokus i utvärderingarna ligger ofta på projektpersonalens personliga möten med unga deltagare.
- De studerade utvärderingarna har en mycket varierad kvalitet.
- I många rapporter är den vetenskapliga förankringen svag.
- Utvärderingarna är oftast isolerade fallstudier vars nytta i första hand ligger på projektnivå.

I tidigare utredningen *”Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan”* (SOU 2013:74) föreslås att flera statliga myndigheter får ett förtydligat uppdrag att plocka fram statistik och indikatorer för att följa upp målgruppen över tid.

Socialstyrelsen föreslås också få i uppdrag att bygga ut Kunskapsguiden att omfatta kunskapsområdet som avser arbetsmarknadsinsatser för unga personer med ekonomiskt bistånd samt att myndigheten ges i uppdrag att genomföra en studie av unga som deltagit i kommunala arbetsmarknadsrelaterade insatser i syfte att öka kunskapen om vilka insatser som är verksamma för att hjälpa deltagarna till självförsörjning.

I denna förstudie har vi varit i kontakt med Linnéuniversitetet/IKM⁷, dels för att sondera möjligheterna till ett mera forskningsanknutet samarbete i ett eventuellt genomförandeprojekt, men också för att ta del av den kunskap om preventionsforskning och evidensbaserade metoder som skulle kunna vara verkningsfulla i arbetet med målgruppen.

I en särskild bilaga redovisar Mats Anderberg, lektor vid Linnéuniversitetet/IKM, en särskild kunskapsöversikt, som vi bedömer som värdefull för framtiden (se bilaga).

Individens önskemål, situation och förutsättningar

⁶ Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga. Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2014:1

⁷ IKM=Insitutet för kunskaps- och metodutveckling inom ungdoms- och missbruksvården.

Individens önskemål ska väga tungt vid val av insats, särskilt om det inte finns någon kunskap om den aktuella insatsen eller om studier visar svaga eller tvetydiga resultat. En person som upplever en insats som relevant är mer engagerad i arbetet och det ökar sannolikheten för att insatsen blir till hjälp. När det finns en valmöjlighet är vetenskaplig kunskap om insatsers effekter en viktig utgångspunkt. Men även om det finns ett vetenskapligt stöd för en viss insats är det inte givet att den ska användas i det enskilda fallet., som t.ex. ett läkemedel kanske inte kan användas därför att individen är allergisk mot preparatet. Den insats som har bäst evidens kanske saknas där individen bor.

Under förstudien har vi kunnat knyta kontakt med ett 80-tal ungdomar i åldern 16-24 år (varav ca 25-30 inom det kommunala informationsansvaret), som varken studerar eller arbetar eller befinner sig i en riskzon.

Kontakterna med dessa ungdomar har i stor utsträckning etablerats i en uppsökande verksamhet, men det har också skett via kontakter från t.ex. socialsekreterare, föräldrar/anhöriga eller den unge själv. Det har också funnits ”spridningseffekter” bland ungdomarna själva, som kunnat rekommendera vänner och kamrater att också ta kontakt. Erfarenheterna av detta är något som förstudien kan ta med sig i ett fortsatt arbete.

En viktig erfarenhet i dessa kontakter och vad som också kunnat beläggas i undersökningar och statistik, är att ungdomar som varken arbetar eller studerar – *inte är en homogen grupp* – utan i hög utsträckning består av många olika individer, med olika bakgrund, problem och erfarenheter. För att vara tydlig; i den ena ändan finns ungdomar med sammansatta psykosociala problem (t.ex. bristande skolgång, missbruk och kriminalitet) och i den andra ändan finns etablerade ungdomar (som t.ex. studerar utomlands, företar utlandsresor och befinner sig utanför systemen).

Det finns viktiga bakgrundsfaktorer, som vi framförallt kunnat inhämta från nationella studier, som ger förklaringar till varför vissa ungdomar är överrepresenterade i målgruppen och som det är viktigt att känna till.

Det finns också forskning som visar att unga som varken arbetar eller studerar riskerar att utveckla psykisk ohälsa, drogmissbruk och kriminalitet, varför man i ett framtida arbete med målgruppen behöver en beredskap att kunna möta ungdomarnas individuella behov på olika sätt.⁸

I de intervju undersökningar som gjorts med ungdomar⁹ redovisas olika förklaringar till att de hamnat i en situation, där de varken studerar eller arbetar. Dessa berättelser har betydelse för hur man ska kunna möta dessa ungdomar på bästa sätt och är i sig en metodik för att förstå den enskilda individens utsatthet och kunna planera för framtiden.

Den professionella expertisen

⁸ Se bilaga. Kunskapsöversikt

⁹ Temagruppen unga i arbetslivet 2012-2013 och denna förstudie 2014-06

I en evidensbaserad praktik har den professionelle, med sin yrkeskunskap och personliga kompetens, en viktig roll. I kompetensen ingår bland annat empatisk förmåga, skicklighet i att identifiera individens problematik och att kritiskt värdera information samt en förmåga att balansera och integrera all information inför beslutsfattandet som ska ske i samråd med individen. De professionella kan själva generera systematisk kunskap genom att systematiskt följa upp hur det går för de enskilda individerna.

Det sägs ibland – att vara ungdom, är att vara mitt i livet – vilket kanske också avspeglar sig i den bredd som ”ungdomsfrågan” har i flera professioner och kunskapsfält.

Det kanske därför kan vara en vinst att detta också får återspeglas i ett genomförandeprojekt, där man bör överväga vilka professioner och yrkeserfarenheter som på bästa sätt skulle kunna svara upp mot målgruppens differentierade behov. Vilken kunskap och erfarenhet behövs i ett sådant arbete?

Även om denna förstudie inte bedrivits som något fullskaleprojekt, så har de konkreta och praktiska inslagen i förstudien varit ganska omfattande. Det handlar framförallt om den uppsökande och kontaktskapande delen i arbetet, medan själva insatserna fortfarande behöver utvecklas.

De bestående och viktiga erfarenheterna handlar om betydelsen av att skapa relationer som bär över tid och som skulle kunna sammanfattas på följande sätt:

- Skapa en god relation vid första samtal/möte
- Visa respekt för individen
- Låt den unge få berätta sin historia och ge utrymme för detta
- Anpassa insatserna för individen (lotsa och navigera)
- Kontinuitet är viktigt (följ med och håll i)

Arbetsprocessen och intentionerna i denna förstudie har varit att angripa frågeställningen professionellt och systematiskt. De vardagliga betingelserna och tiden sätter ibland sina gränser, ändå har förstudien involverat många människor med olika kunskaper och erfarenheter, vilket kan ha betydelse för framtiden.

I ett genomförandeprojekt ser vi en processmodell (fig. 4), som innefattar olika delar och som var för sig behöver definieras och fyllas med ett sådant innehåll att det uppfyller önskade målresultat för individen och samhället.

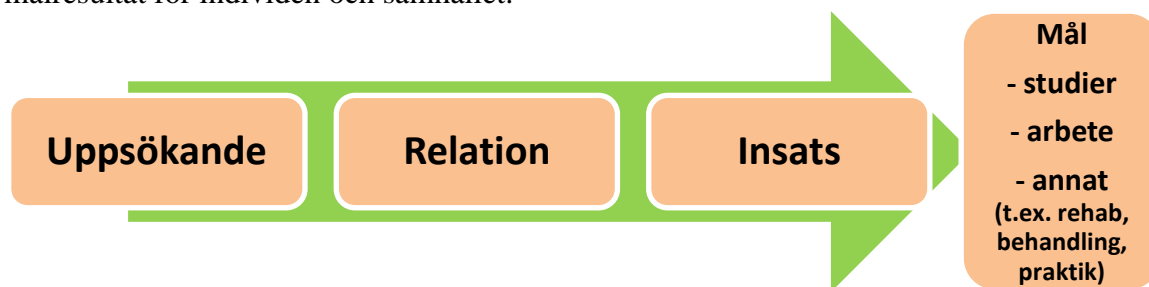

Fig. 4

Utifrån ett strukturerat och evidensbaserat synsätt är det fullt möjligt att skapa villkor, för goda resultat, där individen lämnar sysslolöshet och utanförskap och ges möjlighet till studier eller arbete.

Uppsökande

Hur når vi ungdomarna?
Kontaktvägar?
Mötesplatser?
Information?
Sociala media?

Relation

Första samtal?
Samtalsmiljö?
Tid och utrymme?
Kontinuitet?
Hålla i relationen?
Förtroende?
Inte ge upp?

Insats

Evidensbaserade?
Verkningsfulla?
Inte skada?
Grupp- och individuellt?
Variation?
Flexibilitet?
Samverkan?

Mål

Resultatuppföljning?
Utvärdering?
Uppföljningsverktyg?

**NY KUNSKAP –
bättre insatser**

Samverkan

Samverkan med andra offentliga förvaltningar och myndigheter

Inom ramen för denna förstudie har flera olika träffar och samverkansmöten genomförts, varav en del initierats under själva projektiden och andra inryms inom ramen för ordinarie verksamhet. Huvudsyftet är att försöka få en bild av det arbete som bedrivs eller önskas initieras för målgruppen för denna förstudie.

Den 22 januari 2014 genomfördes en processkartläggning, hur vi arbetar med ungdomar som befinner sig utanför studier och sysselsättning, vid vilken deltog 16 personal från i huvudsak de kommunala förvaltningarna (Skol- och barnomsorg, Gymnasieförvaltningen och Arbete och Velfärd), en representant från Arbetsförmedlingen samt två representanter från ESF-projektet "Framtid Kronoberg". Samtliga deltagare hade egen konkret erfarenhet av arbete med denna grupp på olika sätt, via antingen skolan, socialtjänst eller det arbete som bedrivs inom ramen för kommunala arbetsmarknadsåtgärder.

Huvudsyftet var att identifiera målgruppen och hitta möjliga vägar för att arbeta med ungdomar i åldern 16-24 år, som befinner sig utanför utbildning och sysselsättning.

Diskussionerna kom i ett tidigt skede att handla om möjligheterna att skapa ett lokalt Navigatorcentrum för denna målgrupp och förutsättningarna för att åstadkomma ett sådant.

Det fanns en samsyn i att det fanns ett behov av att göra särskilda insatser för denna grupp av ungdomar, men att det måste finnas ett politiskt mandat om att prioritera denna grupp och att finna lämpliga metoder och arbetssätt som kan vara anpassade för individerna.

Samtidigt med denna förstudie, har inom den ordinarie verksamheten tillskapats en särskild "fältgrupp", bestående av totalt fem personal från Arbete och Velfärd och Skol- och barnomsorgsförvaltningen. "Fältgruppen" arbetar utifrån hela kommunen som arbetsfält, men har en uppsökande och förebyggande uppgift i sin kontakt med ungdomar, som man når i bostadsområden, skolor eller andra mötesplatser. "Fältgruppen" har under projektet kunnat lotsa flera ungdomar som befinner sig utanför studier och sysselsättning vidare för olika former av insatser och har också varit behjälplig med den enkätstudie som genomförts i denna förstudie.

Projektledare Gunilla Rahm har också medverkat i den samverkansgrupp som ledas av Skol- och barnomsorgsförvaltningen med representanter från skola, omsorgsförvaltning och socialtjänst. Samverkansgruppen arbetar med att hitta lämpliga samverkansformer över förvaltningsgränserna för ungdomar mellan 15-24 år.

Projektet har också, genom projektledare, varit representerat i "Ungdomslotsen", som är ett lokalt samverkansorgan i kommunen, omkring ungdomsfrågor i bred bemärkelse. Förutom ovanstående förvaltningar, deltar även kultur- och fritidsförvaltning samt särskilt utsedda politiker, som bevakar ungdomsfrågan i kommunen.

Under arbetet med förstudien har även andra möten arrangerats med t.ex. landstingets barn- och vuxenhabilitering, kuratorer på skolorna, personal vid socialtjänstens missbruksvård m.fl.

Samverkan med föreningslivet

Arbete och Velfärd har mångårig erfarenhet av föreningssamverkan kring ungdomar, det gäller inte minst den verksamhet som bedrivs inom ”Växjösommar”, där ungdomar erbjuds feriearbete i bl.a. föreningsregi. Denna verksamhet har också utsträckts till att omfatta även andra tider på året.

Förstudien har återförsäkrat sig om att det kontaktnät av föreningar som står till förfogande för ”Växjösommar”, också är ett kontaktnät som kan användas i arbetet med den målgrupp som avses för denna förstudie.

Förstudien har också haft kontakt med nätverket SIP (Samhällsförändring I Praktiken) och som har sin bas i Växjö. SIP bedriver bl.a. verksamhet för funktionshindrade, volontärsarbete, har ett brett kontaktnät ut mot olika verksamhetsområden och samverkar också genom ”Växjösommar”.

Regional och gränsöverskridande samverkan

Transnationellt erfarenhetsutbyte

Inom ramen för samarbetet Euroregion Baltic, där Sverige, Litauen och Polen ingår, har projekt VÄXA medverkat och kunna ta del av erfarenheter i en pågående förstudie, i projektet ”Stay the Course”, som pågått under våren 2014. Förstudien handlar om hur man ska få elever med goda betyg, men som avbryter sin gymnasieutbildning, att fullfölja sina studier.

I förstudien ska man identifiera storleken på målgruppen, undersöka orsakerna till varför ungdomarna avbryter sin gymnasieutbildning samt rekommendera metoder/arbetssätt i hur man skulle kunna fånga upp dessa ungdomar innan de hoppar av. Projektet syftar också till att generera ny kunskap och kompetens.

Vid en gemensam träff i Klaipeda i Litauen den 27-28 mars 2014 diskuterades och förbereddes frågor till intervjuer som skulle göras med s.k. ”drop-outs”. Vi kunde från vårt eget projekt dela med oss av synpunkter och också få tankar inför de intervjuer vi själva planerade att genomföra.

Den 8-9 maj 2014 arrangerades en uppföljning i Sopot i Polen, där man bl.a. följde upp de intervjuer som genomförts. Det genomfördes också workshops kring hur man skulle kunna få ungdomar att stanna kvar i skolan och fullfölja sina utbildningar.

Vi fick också möjlighet att göra studiebesök i ett lokalt projekt på plats, som arbetar med just den målgrupp projekt VÄXA åsyftar. Projektet i Polen omfattade totalt 10 deltagare (5 män/5 kvinnor). För att bli antagen till projektet genomfördes intervjuer, med samtliga sökande. Första intervjun genomfördes av kursledare och andra intervjun av psykolog, därefter gjordes en uttagning utifrån kriterierna motivation och förmåga att genomföra projektet. Under en sju veckors uppstart ingick mycket som handlade om att skaffa sig ökad självkännet och moment av samarbetsövningar. Individuella psykologsamtal utgjorde en viktig del av verksamheten. Därefter följde en praktikperiod på olika arbetsplatser, där arbetsplatserna kompeneseras med en ersättning om ca 1 500 Skr för att ta emot en praktikant. Ungdomarna erbjuds därefter arbete i tre månader. De flesta erbjuds därefter arbete på sina praktikplatser.

Forskningsanknytning

Vi har under förstudie sonderat möjligheterna till ett närmare forskningssamarbete med Linnéuniversitetet och fått en positiv respons från IKM (Institutet för Kunskaps- och metodutveckling inom ungdoms- och missbruksvården), som i förstudien kunnat lämna bidrag och synpunkter, men också i ett tänkt genomförandeprojekt skulle kunna se tydliga paralleller till den forskning man själv bedriver och den kunskap man besitter.

För projektets vidkommande kan det bl.a. handla om att utifrån ett evidensbaserat synsätt finna kunskapsbaserade strategier, arbetssätt och metoder i ett interventionsprogram riktat mot målgruppen, det kan också handla om implementeringskunskap, utvärdering och uppföljningsverktyg.

Regional samverkan

Växjö kommun har sedan flera år tillbaka en utbyggd samverkan med kommunerna i Region Kronoberg (sju kommuner) samt ett långvarigt samarbete med jämförelsekommunerna 3KV (Kristianstad, Karlskrona, Kalmar och Växjö). Under senaste året har även utvecklats ett närmare samarbete med Karlstad.

Kommunerna Kristianstad och Karlstad är i många avseenden likvärdig med Växjö sett till strukturella förhållanden, befolkningsunderlag och befolkningssammansättning.

Dessa forum har inte aktiverats i detta stadium, men skulle mycket väl kunna vara viktiga partners i ett erfarenhetsutbyte eller stå som jämförelsekommuner i ett uppföljande arbete.

Analys

Målgruppen för denna förstudie – unga som varken arbetar eller studerar och saknar aktivitet (NEET:s) – uppmärksammades i Sverige i början av 2000-talet. Ungdomsgruppen är inte en homogen ungdomsgrupp, men i gruppen ingår ungdomar som av olika orsaker har betydande svårigheter att fortsätta studier eller finna ett lämpligt arbete. Det har också funnits generella brister i definitioner av ungdomsarbetslöshet och mätmetoder, som försvårat uppföljningar och jämförelser över tid, där man inte tydligt kunna redovisa situationen för de mest utsatta ungdomarna, vilket bl.a. har att göra med att ungdomar ofta befinner sig i övergångar mellan studier, arbete eller andra aktiviteter.

Målgruppen för denna förstudie har under senare år fått en allt större massmedial och politisk uppmärksamhet. Sedan 2009 pågår ett samarbetsprojekt ”Temagruppen Unga i arbetslivet”, som har målgruppen för denna förstudie som ett prioriterat område. I Svenska Dagbladet publicerades i september 2013 en artikelserie ”Hemmasittare”, som handlade om ungdomar utan sysselsättning och som isolerar sig i hemmet. I SVT har under våren 2014 visats en serie TV-program om s.k. ”drop-outs”, ungdomar som faller utanför skolan och som beskrivit några projekt som arbetat med att försöka få ungdomarna tillbaka i studier eller arbete.

Regeringen tillsatte 2013 särskilda utredare, som fick i uppdrag att utreda ungdomar som befann sig utanför gymnasieskolan och hur man skulle kunna utveckla statistik, stöd och samverkan kring målgruppen.

Det synbara resultatet av detta är att regeringen nu föreslår en skärpning av det nuvarande kommunala informationsansvaret (KIA) för ungdomar under 20 år och ersätter det med ett s.k. aktivitetsansvar samt kräver registrering och dokumentation för de ungdomar som omfattas. Vår bedömning är att det behövs fler åtgärder än så, vilket också föreslagits i de utredningar regeringen tillsatte och att det arbetet redan nu måste ta sin start i lokal aktivitet och mobilisering.

Det bedrivs idag mer forskning i Sverige och internationellt om målgruppens omfattning och vad det är för bakomliggande faktorer som påverkar att ungdomar hamnar i en situation där man varken arbetar, studerar eller saknar känd aktivitet. Den kunskapen behöver göras tillgänglig och kanske också måste kompletteras lokalt med olika former av undersökningar, statistikinsamling och uppföljningar. I det arbetet är det viktigt att säkerställa mätmetoder och indikatorer för att göra dem jämförbara över tid och kunna följa utvecklingen både lokalt, nationellt och internationellt.

Det finns, som vi kunnat visa i förstudien, en del preventionsforskning om verkningsfulla metoder, som framförallt förespråkar individualiserade utbildningsprogram och alternativa stödåtgärder för målgruppen, som kan vara värdefulla att ta till sig i ett eventuellt framtida genomförandeprojekt. Det är också viktigt att knyta forskning till utvärdering av insatserna och för utvecklandet av t.ex. strukturerade uppföljningsverktyg, för att kunna mäta utfall och värdera resultaten.

Av nationell statistik för åren 2008-2011 beräknas att över 100 000 personer i åldern 16-25 år varken arbetar eller studerar, vilket motsvarar 8-10 procent av ungdomsgruppen varje år. Det har också beräknats att ungdomsgruppen är konstant stor i såväl lågkonjunktur, som i högkonjunktur.

I de studier som gjorts av ”Temagruppen Unga i arbetslivet” har Växjö kommun som helhet en relativt låg andel av ungdomar i åldern 16-25 år (2010-2011) som varken arbetar eller studerar. Det framgår i en jämförelse mellan våra traditionella jämförelsekommuner, länet och

riket. Även i en jämförelse med de 20 största ungdomskommunerna (åldrarna 16-25 år) ligger Växjö under genomsnittet och flera andra kommuner – andelen är dock något större i åldersgruppen 20-25 år.

I vår egen lokala uppföljning för år 2012, utgör målgruppen i Växjö drygt 11 procent av den totala befolkningen (ungdomar 16-24 år), vilket är en högre andel än i ovanstående studier, vilket kan bero på icke helt jämförbara indikatorer och åldersgrupper. Motsvarande andel för Araby är drygt 32 procent, vilket ändå bekräftar nationella studier att särskilt utsatta, urbana områden, i våra större städer visar på en ökad andel unga som varken befinner sig i studier eller arbete.

I den uppföljning som gjorts inom ramen för URBAN 15, där stadsdelen Araby ingår, tillsammans med ytterligare 14 andra urbana områden i landet, har andelen unga (20-25 år) som varken arbetar eller studerar ökat mellan jämförelseåren 1997 och 2011.

Av de totalt 15 områdena i landet, är det fyra områden där andelen unga som varken arbetar eller studerar har ökat, i övriga områden har andelen minskat. Araby är ett av de fyra områdena där andelen unga som varken arbetar eller studerar har ökat.

I den lokala uppföljning vi själva företagit i samband med denna förstudie, utifrån registerdata 2012, visar att stadsdelen Araby har flest ungdomar utan aktivitet eller som kan befaras finna sig i en riskzon för ett mer permanent utanförskap, utan arbete, studier eller aktivitet. Det finns också anledning att peka på några andra stadsdelar i Växjö, som sammantaget uppnår och överträffar Arabys andel ungdomar i riskzon och det är stadsdelarna Teleborg (ej Campus), Hov och Hovshaga.

Vad gäller stadsdelen Teleborg, som genom Linnéuniversitetets lokalisering utgör den mest ungdomstäta stadsdelen i kommunen, kan det finnas risk för att viktiga ungdomsgrupper försvinner i statistiken på grund mängden av universitetsstuderande, vilket bör vara ett observandum i det framtida planeringsarbetet.

Vi vet en del om de bakgrundsfaktorer som påverkar att en del ungdomar hoppar av skolan eller av andra anledningar inte avslutar sina utbildningar, riskfaktorer som är både individuella, men också strukturella problem. Det handlar om t.ex. mobbing, socialt utanförskap, brist på pedagogiskt stöd i skolan och frånvarande vuxna, men också psykosociala riskfaktorer i hemmiljö eller olika former av funktionsnedsättningar.

Sammantaget utgör dessa riskfaktorer ett brett spektrum, som på olika sätt påverkar den unge och som också gör att man inte kan tala om någon homogen grupp, som kan mötas i en för alla given programverksamhet, utan i hög grad behöver individualiseras efter den unges egen förmåga och önskemål. Det är också viktigt att påpeka att det i målgruppen finns ungdomar, som visserligen står utanför arbete och studier, men som av olika anledningar tillfälligt kanske gör ett avbrott för andra aktiviteter. Denna grupp bedömer vi inte som någon stor andel av den totala målgruppen och kan inte heller resas som försvar för att avstå aktiva insatser för målgruppen som sådan.

I vår egen enkätundersökning (28 ungdomar) är det framförallt ungdomarnas egna berättelser om sin vardag som framträder, en vardag där man snabbt vänder på dygnet och hamnar i en social isolering. Även om denna enkätundersökning är ett begränsat försök att få en bild av målgruppen i Växjö, så bekräftar den i många stycken den bild som ges från bl.a. andra nationella studier och den beskrivning som ges av professionella som arbetar med ungdomsgruppen.

Vid sidan av syftet att kartlägga, söka upp, utbyta erfarenheter och skapa en lärande process, har denna förstudie också haft en mobiliserande verkan kring målgruppen, t.ex. i utredningsarbetet, den uppsökande ”fältverksamheten”, i samverkan med andra förvaltningar, myndigheter och andra aktörer och ett närmande till forskningen.

Det arbetet är inte avslutat med denna förstudie, utan ska ses som en inledning på ett arbete som skulle kunna gynna målgruppen. Ytterst handlar det om hur vi tillsammans ska kunna bygga ett socialt hållbart samhälle för framtiden, som inkluderar dessa ungdomar, att se målgruppen som en betydande tillväxtfaktor för samhället, istället för ett socialt problem.

Inom ramen för förstudien har en rad olika kontakter knutits med lokala aktörer och även i viss mån med regionala och internationella partners, framförallt gällande erfarenhetsutbyte och forskning.

Vår utgångspunkt i förstudien har varit att förstå och kartlägga målgruppen sett i ett lokalt perspektiv och det är också vår övertygelse att ett framtida arbete måste utgå från de lokala förhållandena. Vi har också kunnat konstatera att det redan idag finns en utvecklad samverkan mellan kommunala nämnder och förvaltningar och t.ex. föreningsliv. En satsning på ett genomförandeprojekt omkring målgruppen behöver dock övervägas och få ett politiskt mandat, som gärna sträcker sig över de traditionella organisationsgränserna och bör omfatta en gemensam satsning från i första hand, ansvariga nämnder för utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor.

Huruvida detta ska resultera i ett vidare regionalt samarbete med andra aktörer, kan vi idag inte uttala oss om, men utgångspunkten bör ändå vara att se denna förstudie som en lokal kartläggning av målgruppen och en inledande diskussion om hur insatser för målgruppen skulle kunna formas utifrån en del modeller som beskrivits.

En regional samverkan i ett genomförandeprojekt, bedömer vi kan ha olika inslag, t.ex. kunskaps- och kompetensutveckling med forskningsanknytning, erfarenhetsutbyte utifrån en modellverksamhet eller ett gemensamt arbete med en eller flera kommuner i regionen. Växjö kommun har i det sammanhanget ett väl utvecklat kontaktnät med andra kommuner.

Denna förstudie ger inte svar på alla frågor och är inte en plan för ett genomförandeprojekt, utan ett underlag för ett beslut om hur man ska gå vidare.

I ett genomförandeprojekt behöver styrningen av projektet säkerställas på ett annat sätt än vad som varit fallet i denna förstudie och som enkelt exemplifieras i bifogad artikel ”Kunskapsöversikt – Ungdomar som varken arbetar eller studerar”.¹⁰

Sett i ett längre tidsperspektiv, innebär det stora påfrestningar för individen att befinna sig i en situation, där man befinner sig utanför arbetsmarknaden, inte kan försörja sig eller planera för en framtid. Samhällets kostnader och individens lidanden är långt ifrån försumbara. Ytterst handlar det om hur vi tillsammans ska kunna bygga ett socialt hållbart samhälle för framtiden, som även inkluderar målgruppen för denna förstudie.

¹⁰ Bilaga. M.Anderberg/Kunskapsöversikt sid. 52 – ”Indikerad prevention”.

Risikanalys

Risker	Hantering
Målgruppen lågprioriteras och lågt intresse för insatser/intervention	Ökad kunskap om målgruppen, sett ur ett tillväxtperspektiv, t.ex. framtida kompetensbehov
Svårigheter att mobilisera ett gemensamt arbete	Ökad kunskap om målgruppen, det gemensamma ansvaret och nyttan ur ett kommunalt perspektiv
Finansiering	Se möjligheter internt- och externt samt närmare utreda förutsättningarna för alternativ samverkan.
Svårigheter att nå målgruppen	Utveckla alternativa metoder för uppsökande verksamhet och information ut mot målgruppen och berörda.
Svårigheter att nå målresultat	Gemensam planering och styrning, utifrån ett evidensbaserat synsätt. Knyta forskning till metodutveckling och uppföljning.

Rekommendationer

Denna förstudie utgör ett underlag för Växjö kommun i hur man skulle kunna gå vidare i ett gemensamt arbete kring målgruppen – unga som varken arbetar eller studerar.

Vi vill inför ett sådant arbete lämna följande rekommendationer:

1. Målgruppen för denna förstudie är ett gemensamt ansvar för Växjö kommun och för de nämnder som i första hand ansvarar för utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor, men även Omsorgsnämnden kan omfattas av ansvaret för vissa grupper. Det behövs gemensamma ansträngningar för att förebygga studieavhopp och stimulera till goda studieresultat, liksom att underlätta ungdomars övergång från studier till arbetslivet.
Vi rekommenderar; Växjö kommun och dess ansvariga nämnder att inbjuda till ett gemensamt och inledande seminarium, i syfte att initiera gemensamma insatser för målgruppen samt finna lämpliga metoder utifrån ett professionellt förhållningssätt.
2. Växjö kommun har jämförelsevis en mindre andel ungdomar som befinner utanför arbete och studier eller saknar känd aktivitet. Av de studier som vi kunnat ta del av och av den statistik vi själva kunnat inhämta, finns det vissa stadsdelar som utmärker sig och där man bör göra riktade insatser, t.ex. i form av ett Navigatorcenter, kombinerat med uppsökande team
Vi rekommenderar; Växjö kommun och dess ansvariga nämnder att initiera riktade insatser mot framförallt stadsdelarna Araby och Teleborg.
3. Förstudien har visat på behovet av återkommande uppföljningar av målgruppen, som en indikator på social hållbarhet över tid och för att utveckla arbetssätt och metoder.
Vi rekommenderar; Växjö kommun att genomföra årliga, lokala uppföljningar av utvecklingen kring målgruppen – ungdomar som varken arbetar eller studerar.
4. Det behövs metodutveckling som bygger på god kunskap och professionell erfarenhet. Insatserna måste säkerställas kvalitativt, leda till förväntade resultat och inte få motsatt verkan. För individen kan det vara förödande och kontraproduktivt att erbjudas åtgärder som blir nya misslyckanden.
Vi rekommenderar; Växjö kommun och dess ansvariga nämnder att knyta ett nära samarbete med t.ex. Linnéuniversitetet i syfte att utveckla metoder, utvärdera insatser och utveckla kunskap kring arbete med målgruppen.
5. Arbetet kring målgruppen har hög politisk prioritet, nationellt som internationellt. Växjö kommun skulle som modellkommun, kunna gå i spetsen för ett regionalt eller annat samarbete kring t.ex. lokala kartläggningar av målgruppen, kompetens- och metodutveckling.
Vi rekommenderar; Växjö kommun och dess ansvariga nämnder att sondera möjligheterna till en regional eller annan form av samverkan, som skulle kunna ligga till grund för t.ex. en gemensam projektansökan.

Referenslitteratur

1989

- Barnkonventionen; artikel 28 (FN:s generalförsamling 1989)

2003

- Unga utanför (SOU 2003:92)

2007

- Navigatorcentrum visar vägen till arbete – resultat och erfarenheter från satsningar på kommunal navigatorverksamhet (Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:15)

2008

- En andra chans! – utvärdering av ideella navigatorcentrum för unga. (Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:1)

2009

- Växjö kommuns Omvärldsanalys (2009)

2010

- Social Rapport 2010 (Socialstyrelsen)

- Unga som är utanför arbetsmarknaden – en socioekonomisk diskussion” av Ingvar Nilsson (Ungdomsstyrelsen, Nuevo, SKL, Trelleborgs kommun) 2010-07-05

2011

- Omvärldsanalys 2011 (AoV)

2012

- Insats med kvalitet-kvalitetssäkring av insatser som erbjuds unga. (Ungdomsstyrelsen 2012)

- Unge på kanten – om inkludering av utsatte ungdommer (Halvorsen-Handen-Tägtström. Nordiska Ministerrådet 2012)

- Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan (Skolverket; allmänna råd 2012)

- Temporära organisationer för permanenta problem – om implementering av samverkansprojekt för unga som står långt från arbetsmarknaden (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:1)

- Det lönar sig – en analys av arbetsmarknadsprojektets samhällsekonomiska lönsamhet (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012:7)

- Orka jobba – om friskvård och unga med funktionsnedsättning (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2012)

- Utveckling av arbetet med unga som varken arbetar eller studerar. Kommittédirektiv (Dir. 2012:70) Regeringskansliet.

2013

- Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun. (SOU 2013:13)

- Vänd frånvaro till närvaro – guide för systematiskt skolnärvaroarbete i kommuner (SKL april 2013)

- Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar. (Arbetsförmedlingen. Rapport 2013-05-08)

- Tio orsaker till avhopp- 379 unga berättar om avhopp från gymnasiet (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2013:2)

- ”Hemmasittare 1-8” Artikelserie i SvD. (Anna Lagerblad. 2013-09)

- Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan. (SOU 2013:74)

- *Hikikomeri den som drar sig undan/Hemmasittande ungdomar i åldern 16-22 år. Projektförslag 2013-2015 (Af, FK och Umeå kommun)*
- *Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun (SOU 2013:13)*
- *2013 års uppföljning av antalet unga som varken arbetar eller studerar (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2013:3)*

2014

- *Regeringen budgetproposition 2014*
- *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande. Proposition 2013/14:191. Regeringskansliet.*
- *Fokus: Fler unga i arbete (broschyr Arbetsmarknadsdepartementet 2014)*
- *Budget 2014 (AoV)*
- *Ung Arena. Projektresultat 2011-2013 (Jörgen Lindell Wallentin 2014-02-20)*
- *Ung Arena; Projektverksamhet 2011-2013. Slutrapport. (Regionförbundet Jönköping. 2014-02-12)*
- *Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga. En samlad analys av 61 utvärderingar av ungdomsprojekt finansierade av Europeiska socialfonden (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2014:1)*
- *"Arbetslösa – inte samma sak hos SCB och Arbetsförmedlingen). Artikel. (Tidningen Välfärd 20014/1. SCB. Samuelsson & Näsén)*
- *Bakom siffrorna – unga som varken arbetade eller studerade 2000-2010 (Skrift från Temagruppen Unga i arbetslivet 2014:2)*

Bilaga – Verksamma strategier och insatser för ungdomar som varken studerar eller arbetar – en kunskapsgenomgång

Av Mats Anderberg
lektor
Linnéuniversitetet/IKM

Att varken gå i skolan eller ha ett arbete som ungdom eller ung vuxen är en påtaglig riskfaktor för framtida problem av olika slag. Misslyckande i skolan har i ett flertal studier visat sig vara en särskilt inflytelserik riskfaktor för utvecklandet av drogmissbruk (Gauffin m.fl. 2013; Stone m.fl. 2012), kriminalitet (Bäckman m.fl. 2014), psykisk ohälsa (Socialstyrelsen 2010) och självmord (Björkenstam m.fl. 2011). Omvänt hänger en god anknytning till skolan och goda skolresultat istället samman med en minskad risk för sociala problem som ung vuxen.

Denna kunskapsöversikt fokuserar på verkningsfulla strategier och insatser för de ungdomar som varken studerar eller arbetar. Det saknas i stor utsträckning svensk forskning, men en övergripande slutsats från den samlade internationella forskningen är att flertalet studier kring denna målgrupp visar på positiva resultat, vilket innebär att det lönar sig att satsa resurser på målgruppen. De olika interventionerna som kan skapa effektivare övergångar till utbildning eller yrkesliv, och som återges i översikten, berör främst de ungdomar som redan befinner sig i en utsatt situation, men kunskapsgenomgången tar även upp förebyggande insatser som vänder sig till ungdomar som riskerar att hoppa av skolan i förtid. Inledningsvis presenteras även några teoretiska utgångspunkter som rör interventioner för ungdomar med olika typer av sociala problem, några relevanta begrepp samt hur den aktuella målgruppen kan kategoriseras.

Teoretiska utgångspunkter

För förebyggande insatser och interventioner riktade till ungdomar som riskerar att utveckla olika typer av folkhälso- eller sociala problem, är teorier om *risk- och skyddsfaktorer* numera väletablerade (Andershed & Andershed 2005; Andreassen 2003; Dale 2011; Ferrer Wreder m.fl. 2005; Hammond m.fl. 2007; Hawkins m.fl. 1992). Dessa faktorer kan minska respektive öka risken för en ogynnsam utveckling och framtida problem i form av psykisk ohälsa, missbruk och kriminalitet. Risk- och skyddsfaktorerna anges i relation till fyra huvudsakliga nivåer: närsamhället, skolan, familjen samt individen och dennes vänner. Grundtanken i interventioner för olika typer av problem är att reducera de riskfaktorer som finns hos individerna och samtidigt förstärka skyddsfaktorerna. Om dessa förhållanden kan påverkas under interventionen finns potential för en positiv utveckling (Fleming m.fl. 2010; Shekhtmeyster m.fl. 2011; Sundell & Forster 2005).

En annan teoribildning i behandlingsarbete med ungdomar är *risk-, behovs- och responsivitetsprincipen* (Andreassen 2003; Andrews m.fl. 1990). Den förstnämnda innebär att nivån på interventionen bör anpassas till den risknivå som föreligger, d.v.s. de ungdomar som uppvisar hög risk för att fortsätta utveckla ett specifikt problem behöver en mer omfattande och intensiv insats i jämförelse med ungdomar som har lägre risk för detta. Med behovsprincipen menas att arbetet huvudsakligen bör fokusera på förändrings- och påverkbara riskfaktorer inom de betydelsefulla livsområden som uppmärksammas hos den unge. Responsivitetsprincipen tar fasta på att interventionen behöver anpassas till ungdomens individuella karaktärsdrag och inlärningsförmåga för att ge en grund för god arbetsallians och ett optimalt resultat.

Begrepp och definitioner

Begreppet *prevention* kommer från latinet och betyder att *komma före*. Området har i hög grad formats inom medicinen och folkhälsovetenskapen, och den grundläggande distinktionen mellan olika preventionsnivåer har detta ursprung. Inom forskningen används numera oftast kategorierna universell, selektiv och indikerad. *Universell prevention* tar inte hänsyn till skillnader i risk mellan olika individer eller grupper, utan riktar sig till samtliga barn eller ungdomar i ett samhälle eller en viss skola och syftar till att skjuta upp eller undvika framtida sociala problem. *Selektiv prevention* riktar sig till olika undergrupper med ökad risk för att förvärra det problem som man önskar förebygga. Med *indikerad prevention* avses insatser som riktar sig till dem som redan uppvisar riskfyllda beteenden (Botvin & Griffin 2007; Ferrer-Wreder m.fl. 2005; Karlsson 2006).

Målgruppens olika kategorier

Ungdomar som varken studerar eller arbetar är ingen homogen grupp. Spielhofer m.fl. (2009), har via en omfattande forskningsgenomgång identifierat tre separata underkategorier för ungdomar i åldern 16-17 som varken studerar eller arbetar:

1. **"Öppna för lärande"** – ungdomar som på kort sikt är mest sannolika att åter engagera sig i utbildning eller praktik med högre prestationsnivå och har en mer positiv attityd gentemot skolan än de andra grupperna.
2. **"Obeslutsamma"** – ungdomar som i vissa avseenden påminner om ungdomar som är "Öppna för lärande", till exempel utifrån deras utbildningsnivå, men som samtidigt är missnöjda med de möjligheter som står till buds och/eller saknar förmåga att komma på vad de vill göra.
3. **"Stabila"** – ungdomar som kännetecknas av negativa erfarenheter av sin skolgång, högre nivåer av skolk och generell social utsatthet, och lägre skolbetyg än ungdomar i de andra grupperna. De är mest sannolika att kvarstanna utanför studier eller arbete på längre sikt.

Den samlade forskningen visar att det finns ett flertal olika strategier och metoder för att ta itu med problemet på en generell nivå och för de olika undergrupperna, särskilt för de ungdomar som är "öppna för lärande" eller "osäkra" eftersom det finns potential att med relativt små medel göra en betydande skillnad för dessa grupper, om de effektivt kan identifieras och stödjas.

Det är därför av stor betydelse att det görs en noggrann inventering av livssituationen i samband med att man kommer i kontakt med en ungdom som tillhör målgruppen. Ett sådant intervjuformulär bör innehålla frågor som tar hänsyn till kända risk- och skyddsfaktorer och samtidigt speglar de olika livsområden som är väsentliga att belysa (Dale 2011; Hammond m.fl. 2007). Detta underlag ligger sedan till grund för en bedömning om vilken typ av intervention som är lämplig.

Kunskapsgenomgångens innehåll

Med utgångspunkt i ovanstående teorier och begrepp ges en övergripande bild över de olika interventioner som avser avhjälpa det aktuella problemet med att ungdomar varken studerar eller arbetar.

Tabell 1. Kunskapsöversiktens fokus i relation till preventionsnivå och risk- och skyddsfaktorer.

	Indikerad prevention	Selektiv prevention	Universell prevention
Närsamhälle			
Skola			
Familj			
Individ			

I denna översikt är det särskilt den indikerade preventionen som är i fokus, men även den selektiva preventionen (de markerade kolumnerna). I viss mån kommer även den universella preventionen beröras. Dessa inkluderar dels en strategisk och lokalpolitisk nivå, dels praktikrelaterade metoder på skol- och familjenivå av såväl återintegrerande som förebyggande karaktär. Den följande redogörelsen baseras på ett flertal studier och forskningsöversikter (Dale 2011; Hammond m.fl. 2007; Klima m.fl. 2009; Lehr m.fl. 2004; Lundgren & Magnusson 2009; Nelson & O'Donnell 2012; Olofsson m.fl. 2012; Spielhofer m.fl. 2009; Wilson m.fl. 2011).

Indikerad prevention

På ett strategiskt plan är det viktigt att de lokala myndigheterna utformar en *övergripande plan* med en tydligt uttalad målsättning om att minska antalet ungdomar som inte studerar eller arbetar. Planen ska vara nära *knuten till andra redan pågående strategier* inom området. En *politisk vilja* och ett ambitiöst åtagande är av central betydelse för strategins framgång. Utformningen av planen bör baseras på en genomgripande *behovsanalys* och det måste finnas en *god samverkan mellan berörda myndigheter* och en väl samordnad *styrgrupp*. På en praxis-nivå bör det finnas en *handlingsplan* med tydliga preciserade mål och en *tidplan* för genomförande samt bra *system för uppföljning och kontroll* av pågående arbete och resultat.

Forskningen identifierar även en rad riktade program och insatser som försöker att återintegrera ungdomar som varken studerar eller arbetar. Dessa kan inordnas under två huvudspår: *individualiserade utbildningsprogram* och *alternativa stödåtgärder*.

- **Individualiserade utbildningsprogram** har visat sig vara mest fördelaktiga för ungdomar vars problem inte är så djupt förankrade, och som därmed saknar större hinder för framtida studier. Dessa är som mest effektiva när de har flexibla programfunktioner (t.ex. täta startdatum), införlivar professionell studie- och yrkesvägledning samt erbjuder flera olika studievägar, däribland yrkesalternativ som är eftertraktade på arbetsmarknaden. Tillämpande av individuella handlingsplaner, eller andra former av utbildningsöverenskommelser och mentorskap kan också vara viktiga komponenter i denna typ av program.

- **Alternativa stödåtgärder** erbjuds främst ungdomar som kan kategoriseras som mer "stabila" i sin utsatta situation. Dessa insatser är mest effektiva när de är fokuserade på att utveckla en positiv och förtroendefull relation mellan en ung person och en vuxen förebild. De kännetecknas av en hög personaltäthet och en alternativ utbildningsmiljö som i hög grad skiljer sig från traditionell skolgång. Tillgång till ett specifikt riktat stöd (ex. psykologkontakt) kan förmedlas och det bör finnas en kapacitet för uppsökande arbete vid behov. Ur ett förändringsperspektiv, måste det finnas en god initial bedömning med realistiska, mätbara och motiverande mål som är möjliga att följa upp, och ett fokus på grundläggande färdigheter och en kombination av praktiskt och teoretiskt lärande.

Utöver dessa generella framgångsfaktorer, har även ett antal specifika välfungerande metoder eller program för målgruppen identifierats i resultatutvärderingar. Dessa måste implementeras med hög kvalitet men behöver samtidigt anpassas till det lokala sammanhanget.

- Olika former av strukturerade **familjeterapier** har i ett flertal studier visat på goda effekter för ungdomar med olika typer av problem och kan stärka föräldraskap och familjeengagemang.
- **Kognitiv Beteendeterapi (KBT)** i individuell form som fokuserar på förändrade tankemönster och beteenden kan också ge goda resultat för målgruppen.
- **Case Management (CM)**, d.v.s. en personlig koordinator som ansvarar för, planerar och samordnar olika former av parallella insatser har visat på positiva resultat för ungdomar som varken studerar eller arbetar.
- **Activity Agreement pilots (AA)-pilots** är ett engelskt program för ungdomar över 16 år som tidigt ingriper (efter 13 veckor utan skolgång eller arbete). Troliga framgångsfaktorer är att de erbjuder ett individuellt utformat och flexibelt program; involverar ungdomar i utformningen av sitt eget lärande; erbjuder intensivt stöd av en AA-rådgivare; samt ger en ekonomisk ersättning som incitament för deltagande.
- **Key Stage 4 Engagement Programme (KS4EP)** för ungdomar i åldern 14-16 år är ett engelskt resursrikt program som integreras i skolans läroplan. Detta är sannolikt framgångsrikt genom att det finns en effektiv ledning och kvalitetssäkring av hela programmet; erbjuder ett stort utbud av insatser även utanför skolan; omfattar en rad åtgärder som uppfyller elevers olika behov; samt bygger på ett holistiskt synsätt som omfattar flera av programmets kärnelement.
- **vTalent Year programme** för ungdomar 16-24 år i England är enligt en studie framgångsrikt eftersom det fokuserar på att bygga upp ungdomarnas individuella förmågor, till exempel självförtroende och initiativförmåga, samt ger dem arbetslivserfarenhet under en lång period kombinerat med handledning och kontinuerligt personligt stöd.
- **Lokalt baserade ungdomsorganisationer (CBYOs)** i USA riktar sig till ungdomar över 16 år och rapporteras fungera effektivt då de erbjuder möjlighet att träna upp förmågor och samtidigt få ekonomisk ersättning via programmet; bygger på en icke-hierarkisk och förtroendefull relation med personal; har lämpliga och konsekventa

former av regler; samt att personal ger konstruktiv kritik som möjliggör fortsatt utveckling.

Selektiv prevention

Ett flertal studier fokuserar också på strategier som kan införas i lokalsamhällen och skolor för att förhindra att ungdomar hoppar av skolan eller riskerar ofullständiga studieresultat, i syfte att minska sannolikheten för att de hamnar utanför i framtiden. Det finns ett antal strategier som den lokala politiska nivån bör vidta för att motverka problemet. Dessa kan användas som förebyggande strategier för ungdomar som riskerar att avbryta sina studier i förtid. Aktiviteter som genomförs i skolan har generellt visat sig vara mer framgångsrika än de program som utförs utanför skolan.

- **Tidiga insatser.** Det är viktigt att tidiga ingripande strategier är kontinuerliga och finns tillgängliga under hela grundskolan och gymnasiet för att hålla ungdomar "på rätt spår". Det bör vara en noggrann och rutinmässig kontroll av närvaro, beteende- och prestationsmönster. Ett riktat akademiskt alternativt psykosocialt stöd bör snabbt ges om problem identifieras.
- **En varierad och flexibel läroplan** som fokuserar på den studerandes behov och anpassas till dennes specifika inlärningsstil, som använder innovativa och flexibla undervisningsmetoder, som erbjuder en mängd olika kompetenser och utbildningsvägar, samt har relevans för det aktuella arbetslivet, har visat sig ge goda utfall för elever som inte gynnas av konventionell klassrumsutbildning. I länder där kombinerade studier och arbete är vanligt, genom till exempel praktikplatser, lärlingsutbildning och "jobbskuggning", kan dessa aktiviteter bidra till positiva resultat. Nuvarande läroplaners ofta alltför teoretiska fokusering innebär att sådan flexibilitet kan vara svår att uppnå i praktiken. Det är även viktigt att dessa program inte innebär en "inlåsningseffekt" som utgör hinder för framtida akademiska studier.
- **Studie- och yrkesvägledning** som är opartisk, realistisk, lyhörd och tillgänglig för alla ungdomar, men samtidigt anpassad till den enskildes särskilda behov har visat sig ha betydelse. Den kan introduceras till ungdomar vid en tidigare ålder än vad som nu ofta är fallet (åtminstone från årskurs 9) och kan skapa tydlighet kring elevers personliga framtida mål.
- **Högkvalitativt, kontinuerligt, individuellt stöd**, av både pedagogisk och psykosocial karaktär i syfte att öka studiemotivationen. Sådant stöd bör ges vid viktiga övergångspunkter när unga människor sannolikt riskerar att hoppa av skolan och bör pågå under en längre tidsperiod. Externa professionella kan involveras, men en positiv relation med en betydelsefull lärare eller specialpedagog har dock visat sig kunna göra stor skillnad för hur ungdomar i riskzon uppfattar och trivs i skolan.
- **Föräldrarnas engagemang och stöd.** Föräldrar och familjer har en viktig påverkan på ungdomarnas beslut och det är viktigt att skolan stödjer dem och engagerar dem i de interventioner som genomförs för deras barn.

Universell prevention

Utöver övergripande strategier på lokal nivå som fokuserar på att angripa huvudproblemet med att ungdomar inte studerar eller arbetar, fokuserar en del forskning också på vad lokala myndigheter behöver göra för att förbättra "tillgången" på sysselsättningsmöjligheter för ungdomar i stort.

- På en strategisk nivå bör lokala myndigheter *engagera lokala arbetsgivare* i strategiutveckling och utformning av insatser.
- På en praxis-nivå behöver lokala myndigheter öka medvetenheten om vad lokala arbetsgivare kan erbjuda; identifiera samband mellan insatser och utsatta ungdomars aktuella behov, bidra till att utveckla företag och stödja arbetsgivare; samt *involvera lokala arbetsgivare i skolans studie- och yrkesvägledning*.

Ett antal andra viktiga generella preventionsstrategier har även visat sig ha stor betydelse för att förebygga avhopp från skolan. En skola med ett tydligt uttalat inkluderande perspektiv samt hög personaltäthet och mindre klasser minskar allmänt risk för avhopp. En väsentlig förebyggande faktor är ett s.k. "gott skolklimat". Skolor med ett positivt klimat, d.v.s. god ledning, konstruktiv dialog mellan lärare och elever m.m. kan antas ha ett förhållningssätt som i sig stärker effekten av andra insatser. Ett gott skolklimat har visat sig ha starka samband med ökat välbefinnande och mindre förekomst av problembeteende hos elever. Lärare med god kompetens i att möta elever med större behov och förmåga att skapa goda relationer har också visat sig vara viktiga. Social färdighetsträning har visat sig ge goda preventiva effekter. Att det finns pedagogiska resurser och stödpersonal är också faktorer som motverkar skolavbrott.

Referenser

- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen – vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.
- Andreassen, T. (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?* Stockholm: Statens institutionsstyrelse och Förlagshuset Gothia AB.
- Andrews, D.A., Bonta, J. & Hoge, R.D. (1990). Classification For Effective Rehabilitation. *Criminal Justice and Behavior*, 17(1), pp. 19-52.
- Björkenstam, C., Ringbäck Weitof, G. Hjern, A., Nordström, P., Hallqvist, J. & Ljung, R. (2011). School grades, parental education and suicide – a national register-based cohort study. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 65(11), pp. 993-998.
- Botvin, G.J. & Griffin, K.W. (2007). School-based programmes to prevent alcohol, tobacco and other drug use. *International Reviews of Psychiatry*, 19(6), pp. 607-615.
- Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. & Shannon, D. (2014). The Life Course of Young Male and Female Offenders: Stability or Change Between Different Birth Cohorts? *British Journal of Criminology*, 54(3), pp. 393-410.
- Dale, R. (2010). *Early school-leaving: Lessons from research for policy-makers*. NESSE (Network of Experts in Social Sciences of Education and Training), European Commission.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin, H., Cass Lorente, C., Tubman, J.G. & Adamson, L. (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga – en forskningsöversikt*. Stockholm: Gothia.
- Fleming, C.F., Catalano, R.F., Haggerty, K.P & Abbott, R.D. (2010). Relationships Between Level and Change in Family, School, and Peer Factors During Two Periods of Adolescence and Problem Behavior at Age 19. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(6), pp. 670-682.
- Gauffin, K., Vinnerljung, B., Fridell, M., Hesse, M. & Hjern, A. (2013). Childhood socio-economic status, school failure and drug abuse: a Swedish national cohort study. *Addiction*, 108(8), pp. 1441-1449.
- Hammond, C., Linton, D. Smink, J. & Drew, S. (2007). *Dropout risk factors and exemplary programs. A technical report*. Clemson: Clemson University.

- Hawkins, J.D., Catalano, R.F. & Miller, J.Y. (1992). Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), pp. 64-105.
- Karlsson, P. (2006). *Margins of Prevention – On Older Adolescents' Positive and Negative Beliefs about Illicit Drug Use*. Stockholm: Stockholms universitet, Socialhögskolan.
- Lehr, C.A., Johnson, D.R., Bremer, C.D., Cosio, A. & Thompson, M. (2004). *Essential tools: Increasing rates of school completion. Moving from policy and research to practice: A manual for Policymakers, administrators, and educators*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Lundgren, M & Magnusson, J. (2009). *Att inte följa den förväntade vägen. En studie om ungdomar utanför gymnasieskolan och om det kommunala uppföljningsansvaret*. Göteborg: FoU Väst.
- Nelson, J. & O'Donnell, L. (2012). *Approaches to supporting young people not in education, employment or training – a review*. Slough: NFER Research Programme.
- Olofsson, J., Lundahl, L., Lexelius, A., Rolfman, E. & Östh, J. (2012). Ungas övergångar mellan skola och arbete. Förutsättningar, lokala strategier och åtgärder. Umeå: Umeå Universitet.
- Shekhtmeyster, Z., Sharkey, J. & You, S. (2011). The Influence of Multiple Ecological Assets on Substance Use Patterns of Diverse Adolescents. *School Psychology Review*, 40(3), pp. 386-404.
- Socialstyrelsen (2010). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Spielhofer, T., Benton, T., Evans, K., Featherstone, G., Golden, S., Nelson, J. & Smith, P. (2009). *Increasing Participation: Understanding Young People who do not Participate in Education or Training at 16 and 17*. London: National Foundation for Educational Research.
- Sundell, K. & Forster, M. (2005). *En grund för att växa. Forskning om att förebygga beteendeproblem hos barn*. Stockholm: Forsknings- och utvecklingsenheten, Socialtjänstförvaltningen.
- Stone, A.L., Becker, L.G., Huber, A.M. & Catalano, R.F. (2012). Review of risk and protective factors of substance use and problem use in emerging adulthood. *Addictive Behaviors*, 37(7), pp. 747-775.
- Wilson, S.J., Tanner-Smith, E.E., Lipsey, M.W., Steinka-Fry, K. & Morrison, J. (2011). *Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and dropout among school-aged children and youth*. Campbell Systematic Reviews.